

Наукова економічна організація «Перспектива»

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ**

21 березня 2020 року

м. Дніпро

УДК 336.744(063)
С24

Світові тенденції, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 21 березня 2020 р.). – Дніпро: НО «Перспектива», 2020. – 96 с.

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Світові тенденції, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи». Розглядаються загальні питання економічної теорії, фінансів та страхування, банківської справи, міжнародної економіки, менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності.

Призначений для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей, а також для широкого кола читачів.

УДК 336.744(063)
С24

**Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників.
У збірнику максимально точно відображається орфографія і пунктуація,
запропонована учасниками.**

© Автори статей, 2020
© Наукова економічна організація «Перспектива», 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

ЕВОЛЮЦІЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ ГАВРИЛЮК В. Ю.	5
КОРИСНІСТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРОБЛЕМА ЇЇ ВИМІРУ ГОРДІЄНКО В. В.	9

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЕФЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЛЕГКОСТУП І. І., ШУПЕР А. С.	15
--	----

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ЇЇ ОБСЯГІВ В УКРАЇНІ ГАВАЛЮХ А. М.	19
ПЛАНУВАННЯ ЯК МЕТОД АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ХРИНЮК О. С.	23

СЕКЦІЯ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

РОБОТИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ І ЇЇ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ ПОПВ І. П.	28
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ СМОВЖЕНКО Т. С., КОРКУНА О. І., КУЛИК О. М.	32

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ МАКСЮТЕНКО А. В., АРЕСТОВ С. В.	36
ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В ТУРИЗМІ ПОРОШЕНКО К. С., АРЕСТОВ С. В.	42
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ СОБЧИК В. Д., АРЕСТОВ С. В.	46
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТАРАНЕЦЬ І. Р., АРЕСТОВ С. В.	50

СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ГУТНИК Я. І.	53
---	----

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ ДОВБЕНЮК Д. А.	57
СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ СОМИК С. О.	62
СЕКЦІЯ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ	
АУДИТ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ БРУХАЛЬ В. Р.	68
ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВЕНТА Н. С.	71
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ВОЛЕНЦУК Н. А.	75
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ МЯКІШЕВА Ю. С.	79
АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ЗАВДАННЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ СТЕПАНЕНКО О. І.	84
МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ СУРМА А. М.	89

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

ЕВОЛЮЦІЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ

ГАВРИЛЮК В. Ю.

*студентка Навчально-наукового інституту обліку,
аналізу та аудиту*

*Національний університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Дослідження будь-яких явищ та процесів варто розпочинати з вивчення історії їх виникнення. Для отримання нових знань науковці все більше звертаються до подій минулого. Історія витрат як економічної категорії, дає можливість поглибити вже здобуті знання і краще дослідити сучасні тенденції розвитку витрат [1, с. 293].

Відображаючи процеси господарської діяльності людей, витрати виробництва мали місце на всіх етапах розвитку людського суспільства. Їх елементи існували ще в початкових формах соціально-економічної організації.

Теоретичним питанням аналізу витрати виробництва присвячені праці таких класиків економічної думки як: К. Маркс, А. Маршал, А. Сміт, Д. Рікардо, Ф. Візер, Ж-Б. Сей, Ф. Аквінський, Л. Пачолі, В. Буагільбер, К. Менгер, Е. Бем-Баверк, В. Девонс, Л. Пачоллі та В. Паретто.

Серед українських вчених, слід виділити: Н. Андрющенка, О. Бородкіна, Я. Соколова, І. Белебежа, Н. Власову, Л. Кіндрацьку, Є. Мниха, В. Костюченка, С. Голову, Л. Головкову, М. Чумаченка, Ф. Бутинця, В. Линника та інших.

Однак виникають певні суперечності в розумінні ними витрат. Так, у А. Сміта витрати виробництва мали лише одну складову –

заробітну плату, хоча він розумів, що величина вартості визначається не фактичними витратами праці окремого товаровиробника, а тими витратами, які в середньому необхідні при даному стані суспільства.

Д. Рікардо, виходячи зі свого трактування закону вартості заперечував вплив заробітної плати на вартість товарів. Він вважав, що вартість товару залежить від кількості праці, яка необхідна для його виробництва [2, с. 153].

З критикою економічної теорії А. Смита – Д. Рікардо виступив Дж. Мілль. У 1848 р. він опублікував працю (в п'яти книгах) «Основи політичної економії і деякі аспекти їх застосування до соціальної філософії». В ній він фактично відмовився теорії від трудової вартості і перейшов на позиції теорії витрат виробництва. З величини витрат він виключав вартість основного капіталу, зводячи витрати до величини заробітної плати і прибутку, які, як складові доходу, мають оподатковуватися. При цьому кожен індивід має нести сумірний з його доходами тягар «жертви», тобто має дотримуватися умова втрати однакової корисності незалежно від розміру податку [5, с. 69].

Мілль науково довів необхідність дотримання принципу платоспроможності платника податків. На його думку, яка в основному збігається з думкою А. Смита, одержані податкові надходження держава має витратити на створення інфраструктури, розвиток науки, соціальне забезпечення людей. Як член англійського парламенту, Мілль багато уваги приділяв проведенню реформ, у т. ч. й бюджетної, на користь широких верств населення [6, с. 238].

Як і всі економічні категорії, витрати теж мають свої етапи становлення. Відомий економіст, вчений Н. С. Андрющенко на основі своїх досліджень виокремив п'ять етапів розвитку знань про витрати:

- перший етап – публічна звітність про витрати (XXVIII – II ст. до н. е.);
- другий етап – облік і контроль витрат на господарському і державному рівнях (III – II ст. до н. е.);

– третій етап – здійснення спроб розкрити суть поняття «витрати», поява різних теорій витрат (XIV – XIX ст.);

– четвертий етап – використання математичних методів в теорії, дослідження поведінки витрат, вивчення витрат як об'єкту обліку і контролю (XX ст.);

– п'ятий етап – виникнення нового напрямку дослідження – управління витратами (кін. XX – поч. XXI ст.) [2, с. 4].

На першому етапі відбувається зародження поняття витрат та їх значення.

Питання пов'язані з витратами займають значне місце в економічній теорії. Найпростіші уявлення та думки щодо цього, з'являлися ще в античності.

Найвидатнішим вченим економічного вчення доби античності є Аристотель. На його думку, господарство є ідеальним, якщо в ньому використовується праця рабів і воно є замкнутим. А також, він намагався здійснити більш широкий аналіз обміну, вартості і грошей.

На перших двох етапах розвитку знань про витрати, чітке визначення не було сформоване. Витратами вважалися ресурси, які використовувалися в процесі господарської діяльності та слугували об'єктом обліку на державному рівні [4, с. 293].

Дослідженням обліку витрат в стародавніх країнах займалися також вітчизняні економісти, особливо такі як В. О. Іваненко та О. В. Олійник. Результати своїх досліджень вони поклали в основу принципів ведення обліку витрат в давні часи.

Саме на третьому етапі відбуваються вагомі внески у дослідження витрат. З цього етапу починають розрізняти два види витрат: перший – витрати затрачені на виробництво продукції, другий – витрати, здійснені під час реалізації продукції. Також в період цього етапу відбуваються промислові революції та перевороти.

Погляди на витрати виробництва починають набувати розгорнутого вигляду з появою основ капіталізму. Зокрема, в роботах одного з представників буржуазної класичної політичної

економії У. Петті, при характеристиці ренти та інших економічних процесів неодноразово приділяється увага на витрати виробництва.

Четвертий етап характеризується великим впливом математики на теорію витрат виробництва. На кінці ХІХ ст. сформовано основну ідею, яка полягає у тому, що економіка функціонує за принципом порівняння витрат та результатів. Є.Є. Слуцький за допомогою математичного апарату показав взаємодію теорії витрат виробництва і теорії попиту і пропозиції [5, с. 153].

На п'ятому етапі, що розпочався на поч. ХХ ст. відбувається збільшення масштабів виробництва, що вимагає більш широкого вивчення та суттєвого вивчення витрат, що мають стрімкий характер розвитку.

При розгляді витрат як економічної категорії необхідно враховувати тільки ті витрати, які безпосередньо відносяться до виробничого циклу.

Витрати досліджували ще класики політичної економії. Судження про витрати складалося в працях видатних вчених економістів: А. Сміта, Д. Рікардо – теорія витрат, У. Петті – вчення про справедливу ціну та його праця «Трактат про податки і збори»(1662), Ж.-Б. Сея – теорія трьох факторів, К. Маркса – теорія трудової вартості та відома праця написана у 1867 році «Капітал», Ф. Візера – суб'єктивна теорія витрат альтернативних можливостей, А. Маршала та інших.

В даний час розрізняють два підходи до пояснення витрат виробництва – економічний і бухгалтерський. Бухгалтерський використовується для цілей оподаткування, при розподілі прибутку підприємства тощо. Економічні витрати ґрунтуються на виборі рідкісних ресурсів та альтернативних варіантів їх використання.

Отже, поняття витрат виробництва змінювалося впродовж всього періоду творення і розвитку економічної теорії. Проте можна погодитися зі всіма твердженнями щодо цього.

Література:

1. Сначов М.П. Основні етапи розвитку систем обліку витрат [Електронний ресурс] / М.П. Сначов, М.В. Корчаковська, І.М. Ломтева // Open Academic Journals Index, 2012, С. 292-297. – Режим доступу <http://oaji.net/articles/2014/1555-1418980579.pdf>
2. Скрипник М.І. Сутність витрат як економічної категорії [Електронний ресурс] / Скрипник М.І. // Електронний архів КНУТД. – Режим доступу: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/3084/1/33.pdf>
3. Бухгалтерський облік: історичний аспект. Результати дисертаційних досліджень Житомирської наукової бухгалтерської школи: [монографія]. – Житомир: ЖДТУ, 2016. – 620 с.
4. Сначов М.П. Основні етапи розвитку систем обліку витрат [Електронний ресурс] / М.П. Сначов, М.В. Корчаковська, І.М. Ломтева // Open Academic Journals Index, 2012, С. 292-297. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2014/1555-1418980579.pdf>
5. Сорока С. Сутність витрат: історичний аспект [Електронний ресурс] / С. Сорока // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск № 6. – С. 152-154. – Режим доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_6/soroka.pdf
6. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. – К. : Ліра-К, 2016. – 432 с.

КОРИСНІСТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРОБЛЕМА ЇЇ ВИМІРУ

ГОРДІЄНКО В. В.

*студентка Навчально-наукового інституту обліку,
аналізу та аудиту*

Науковий керівник: ПОСНОВА Т. В.

кандидат економічних наук, доцент

*Національний університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Корисність є одним з базових елементів, на яких ґрунтується сучасна економічна теорія, адже має певне відношення до чинників, що формуються попит на ринку. Моделі, що побудовані на основі теорії корисності допомагають більш повно зрозуміти

економічну поведінку індивіда, що дозволяє побудувати приблизну модель залежності вибору споживача відносно різних видів товарів. Через що теорія корисності є однією з незмінних передумов для побудови теорії загальної економічної рівноваги. Проте сучасна теорія корисності вже не є питанням, яке широко обговорюється в економічній науці. Але її вплив на формування попиту на ринку є важливим чинником економічної рівноваги, що зумовлює необхідність дослідження формування та виміру корисності.

Загалом теорія корисності і саме поняття корисності обговорювалося ще в класичній економічній теорії. Наприклад, Адам Сміт розглядав корисність як характеристику товару, що брала участь у формуванні вартості. Сама корисність прирівнювалася до споживчої вартості. Так Адам Сміт виявив багато невідповідностей між споживчою та обмінною вартістю окремих благ. Особливо помітним є його парадокс про невідповідність споживчої вартості та ціни хліба і діамантів. Думку Сміта підтримував Давид Рікардо, який зазначав, що корисність не має відношення до обмінної вартості, а є лише елементом споживчої вартості товару.

Першим виглядом теорії корисності були роздуми Жана Батиста Сея стосовно корисності. Він відніс її до економічної, розглядаючи корисність як здатність певних предметів задовольняти потреби людини. Корисність певної речі (товару) надає цій речі цінності. В такому контексті процес виробництва товарів перетворюється на створення та збільшення корисності, а обмінна вартість є проявом його цінності.

Госсен Г. був першим, хто приєднав до категорії корисність ще й поняття споживчого вибору. Він не погоджувався з думками Сміта і Рікардо, зазначаючи, що важливі не тільки якості предмета споживання, але й потреби індивіда, він з'ясував, що корисність однакової кількості одного і того ж блага може бути різною, до того ж корисність першої спожитої одиниці – максимальна, корисність інших спожитих одиниць блага поступово зменшується. На основі цього Госсен ввів поняття граничної корисності, яка є приростом до загальної користі від споживання додаткової одини-

ці того ж продукту. Також він зазначив можливість оптимізації отримання корисності завдяки розподілу витрат між різними товарами [1, с. 331-337].

Дана думка набула популярності. Одночасно Джевонс В., Вальрас Л. та Менгер К. започаткували новий напрям в економічній теорії, що ґрунтувався на використанні граничних величин в аналізі економічних процесів. Особливо детально це розглядав Джевонс В., який описував фінальний рівень корисності. Пізніше його почали називати граничною або маржинальною корисністю. Девонс припускав, що гранична корисність зменшується зі збільшенням спожитих благ. Гранична корисність стала основою побудови теорії обміну Девонса, за якою ціни благ пропорційні їхній граничній корисності.

Натомість в теорії Менгера гранична корисність мала таке ж визначення. Проте його теорія обміну полягала в тому, що індивіди обмінюватимуться товарами, доки корисність блага, яке індивід віддає, не перевищує корисність блага, яке він отримує. Також корисність не є сталою величиною і змінюється в залежності від потреб (наприклад, посуха спричинить дефіцит води і її корисність зросте).

Вальрас Л. розрізняв поняття екстенсивної та інтенсивної корисності. Екстенсивна корисність визначається величиною попиту на благо за умов нульового рівня ціни на нього. Інтенсивна корисність є співвідношенням між зростанням ціни та скороченням попиту і фактично являється показником еластичності попиту за ціною. Інтенсивна корисність є граничною корисністю Девонса і має ті ж самі властивості. Вальрас приходить до висновку, що максимізація корисності в результаті обміну досягається за умови рівності співвідношення корисностей двох благ та їх ціни [2, с. 234-240].

Ідею, що корисність може бути виміряна висловив Маршал А. Основою міри корисності є гроші. Маршал зазначає важливість ціни та доходу споживача на показник граничної корисності. Він стверджує, що показником показником останньої купленої одиниці

товару є сума грошей, яку заплатив споживач. Закон спадної граничної корисності Маршала: «Чим більший обсяг певного блага у індивіда, тим менша ціна, яку він готовий заплатити за придбання наступної одиниці цього блага, за інших рівних умов» [3, с. 125].

Подальший вимір корисності проводив Парето В. Він вів розробку теорію загальної кардиналістичної функції корисності, за якою для вимірювання корисності потрібно, щоб споживач чітко міг чисельно описати зростання корисності від переходу з однієї кривої байдужості на іншу. Проте Парето зрозумів, що споживачі не можуть цього зробити. Парето пропонує додатково використовувати і бюджетне обмеження. В такому випадку вибір набору благ споживачем буде в тій точці, де найвища крива байдужості є дотичною до лінії бюджетного обмеження [4, с. 486-500].

Подальший розвиток теорія корисності дістала із повторним відкриттям механізму кривих байдужості та широкого застосування цього механізму до аналізу проблем споживчого вибору. Додання лінії бюджетного обмеження дозволяє розрахувати оптимальну для споживача структуру набору благ, яка забезпечить йому максимальний рівень корисності. Також були ідеї щодо перенесення положень теорії ігор до теорії корисності. Основою було ранжування задоволених потреб за лініями байдужості з можливістю формування найбільш оптимального вибору. Особливістю було те, що при переході між лініями завжди зберігалася тенденція до зростання або спаду корисності (наприклад, при переході від першого набору до другого зростання корисності було більше, ніж при переході від третього до четвертого).

Основною проблемою сучасної теорії корисності є неможливість її точного практичного застосування. Це лише теорія і всі її закономірності були здобуті завдяки побудові ідеальних моделей, який не існує в реальності. Неможливість практичного застосування є основною причиною для критики теорії корисності вже багато років. Основними елементами неможливості застосування є немо-

жливість сформувати сталого показника корисності для блага і неможливість врахувати поведінку споживача.

Показник корисності є умовним, найбільше поширення має ютиль. Все, що можливо сформувати з найбільш точним практичним застосуванням це корисність одного товару для одного індивіда. Існує можливість розширення до певної групи людей з певною групою товарів (наприклад, працівники медичної сфери і хлібопекарські вироби). Крім того враховується локальний характер і максимум середньостроковий період. Врахувавши всі ці показники просто неможливо сформувати якусь сталу систему показника корисності на всі види товарів, яка буде мати період дії хоча б 5 років і характерна хоча б для регіону.

Незрозуміло, що є більш складним: сформувати систему показників корисності чи прорахувати поведінку споживача? Ми можемо виділити групу людей і сформувати їхні загальні тенденції та чинники, якими вони керуються при виборі товару. Але вже на цьому етапі показник похибки буде більшим 10% як і показник дисперсії (випадкові відхилення від заданої величини). На це є багато причин: групування не враховує окремі показники, ситуація в країні теж не завжди стабільна, споживачі по факту не формують свою поведінку, а адаптують її до зовнішнього середовища. Взагалі поняття поведінка споживача є теоретичним поняттям економічної науки, яке теж не знаходить ефективного практичного застосування. Вона є набором факторів, які впливають на вибір споживача і думка споживача це лише один з багатьох таких факторів. Тому і досліджувати треба фактори, а не споживача.

Отже, теорія корисності є однією з основних положень економічної теорії, яка почала своє існування майже з появою самої економічної теорії. Корисність як поняття поступово набувало розвитку і трансформувалося з характеристики товару у відношення споживача до даного товару. Корисність є важливою складовою людських цінностей, тому її розвиток дає можливість пізнати саму людину, витоки тих чи інших економічних рішень. Проте в першу чергу це теорія, яка як і більшість відомих теорій не має точного

практичного застосування. Основними проблемами виміру корисності є неможливість визначити корисність всіх благ і сформувати відповідну поведінку споживача. Обидві проблеми є занадто теоретичними і просто не можуть бути прорахованими. У випадку поведінки споживача взагалі існує невизначеність і спірний аспект її дослідження. На думку автора краще окремо досліджувати фактори, що на неї впливають, а не поведінку в цілому.

Література:

1. Блюмін І.Г. Вибіркові фрагменти про австрійську школу з книги «Суб'єктивна школа в політичній економії» (Переклад з англ. Автономової Н.В.). Москва. Ексмо. 2009. 912 с.
2. Ойген фон Бем-Баверк. Обрані праці про цінності, відсоток і капітал. (Переклад з англ. Автономової Н.В.). Москва. Ексмо. 2009. 799 с.
3. Marshall A. Principles of Economics. 8th edition. London: Macmillan and Co. 1920. 871 p.
4. Pareto V. The New Theories of Economics. Journal of Political Economy. 1897. № 5 (4). P. 485-502.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

ЛЕГКОСТУП І. І.

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів і кредиту*

ШУПЕР А. С.

*студент економічного факультету
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Основою функціонування будь-якої держави виступає її бюджет, який займає центральне місце в системі державних фінансів. Стан державного бюджету відображає економічне і соціальне становище країни. Керівництво більшості країн світу прагне досягти збалансованості найважливішої ланки фінансової системи – державного бюджету, тобто рівності дохідної і витратної його частин. Однак, через вплив різноманітних факторів, дохідна частина державного бюджету не завжди може покрити всі витратні його статті. Така ситуація описується поняттям «бюджетного дефіциту» [4, с. 188].

На сьогодні існують певні теоретичні погляди щодо розміру дефіциту, який не завдає шкоди економіці, а саме – розмір дефіциту державного бюджету не може перевищувати сумарний обсяг бюджетних інвестицій і витрат на обслуговування державного боргу. Згідно з «Пактом про стабільність і зростання» граничні межі бюджетного дефіциту дорівнюють 3% від ВВП країни. Однак, це лише умовний показник, що в дійсності може варіюватися [2, с. 30-34].

Проблема дефіцитності бюджету переслідує Україну з моменту набуття незалежності. На табл. 1 відображена динаміка зміни рівня дефіциту бюджету України протягом 2008-2019 років.

Таблиця 1

**Виконання державного бюджету України
з 2008 по 2019 р. (млн грн)**

	Доходи	Витрати	Сальдо (дефіцит бюджету)	% ВВП
2008	231686,3	241454,5	-12500,7	-1.32%
2009	209700,3	242437,2	-35517,2	-3.89%
2010	240615,2	303588,7	-64265,5	-5.94%
2011	314616,9	333459,5	-23557,6	-1.79%
2012	346054	395681,5	-53445,2	-3.79%
2013	339180,3	403403,2	-64707,6	-4.45%
2014	357084,2	430217,8	-78052,8	-4.98%
2015	534694,8	576911,4	-45167,5	-2.28%
2016	616274,8	684743,4	-70130,2	-2.94%
2017	793265	839243,7	-47849,6	-1.60%
2018	928108,3	985842	-59247,9	-1.66%
2019	998278,9	1072891,5	-78049,5	

Джерело: [3, с. 1]

На основі вищенаведеної статистичної інформації можна спостерігати постійні коливання обсягу бюджетного дефіциту України. Протягом 11 років державний бюджет України є незбалансованим, що визначає хронічність бюджетного дефіциту.

Серед основних причин бюджетного дефіциту в Україні можна виділити наступні:

- Високий рівень корупції та значні обсяги тіньової економіки;
- значні витрати на підвищення обороноздатності держави з 2014 року;

- відсутність чіткої і послідовної стратегії проведення реформ, що призводить до їх неефективності;
- старіння нації;
- завищені витрати на реалізацію соціальних програм;
- нераціональне використання бюджетних коштів та наявність певних вад у законодавчій базі;
- низька якість системи соціального забезпечення населення;
- недостатній рівень економічного добробуту населення;
- значна частка збиткових державних підприємств [4, с. 201].

Необхідно відзначити, що перевищення витрат над доходами у державному бюджеті може мати позитивний, але тимчасовий ефект, а саме:

- Стимулювання розвитку економіки країни, перегляд і вдосконалення законодавчої бази;
- збільшення державних інвестицій і соціальних виплат;
- зниження податків за умови фінансування частини державних витрат за рахунок дефіциту бюджету [5, с. 12-14].

Однак, негативних наслідків від бюджетного дефіциту набагато більше:

- Підвищення рівня інфляції та знецінення національної валюти;
- зменшення обсягу ВВП через гальмування виробничих процесів;
- зменшення кругообігу грошових коштів в країні;
- збільшення обсягів державних запозичень задля фінансування дефіциту бюджету;
- погіршення фінансового становища суб'єктів підприємницької діяльності через збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- створення ефекту фіскального витіснення, тобто витіснення державними позиками приватних позичальників з кредитного ринку [1, с. 118].

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки нашої країни проблема дефіцитності державного бюджету є першочерговою для вирішення, адже досягла критичної межі. Та незначна кількість

можливостей щодо розвитку економіки за допомогою бюджетного дефіциту абсолютно не покрила негативних його наслідків в економіці України. Дефіцит державного бюджету вимагає постійного пошуку способів та методів збалансування доходів і витрат бюджету. Існує велика кількість державних заходів, спрямованих на подолання бюджетного дефіциту, але в кінцевому результаті вони зводяться до стимулювання збільшення доходів та зменшення видатків бюджету. Для вирішення проблеми хронічного дефіциту бюджету в Україні, на нашу думку, слід реалізувати системні реформи як в економіці, так і у сфері державного управління.

Література:

1. Довгань Л. П., Пімонова І. О. Теорія і практика фінансування дефіциту державного бюджету України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2017. № 1. С. 118-125.
2. Оченаш І. П. Джерела фінансування бюджетного дефіциту та його місце у системі бюджетного регулювання. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2017. № 2(38). С. 30-34.
3. Сайт «Минфин». URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/>. (дата звернення 12.03.2020)
4. Федосов В. М., Юрій С. І. Бюджетна система: підручник. К.: Центр учбової літератури; Тернопіль: *Економ. думка*. 2012. 871 с.
5. Янів Л. М., Зінченко О. А. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв'язання. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. № 6. С. 12–14.

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ЇЇ ОБСЯГІВ В УКРАЇНІ

ГАВАЛЮХ А. М.

студентка економічного факультету

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Шлях до побудови ефективної, самодостатньої національної економіки України лежить через її реформування, втім числі і подолання монополізму та тінізації, розвиток добросовісної конкуренції. Тіньова економіка – це нелегальна, фіктивна, корислива діяльність, спрямована на отримання доходу, прихованого від офіційної влади будь-яким, навіть кримінальним або протизаконним шляхом. Вона є однією з перешкод розвитку економіки України, бо не дозволяє розвиватись конкурентоспроможним бізнесам. Адже національний ринок містить ще й приховану складову – тіньовий ринок.

Тіньовий сегмент може набувати різних форм. Він поділяється на: *неофіційну*, але легальну діяльність. Підприємці змушені ухилятися від податків, продаючи товар, дозволений в країні, за готівку, неоподатковуючи його;

- *нелегальну* діяльність, заборонену законом;
- *неформальну* діяльність, яка не реєструється та часто видима у побутовому житті.

Особливістю тіньової економіки України є її підґрунтя з часів СРСР. Вважаємо, що не можна називати це менталітетом українців. Просто більшість ринкових відносин ще не так давно були побудовані на організованій злочинності та корупції. У зв'язку з останніми подіями, роздумуючи над темою тез, я

задалась питанням «Чому у Китаї за 2 тижні легко будують лікарню, а у нас цього часу не вистачить навіть на те, щоб отримати усі необхідні документи для будівництва?».

– Сьогодні тіньова економіка, організована злочинність і корупція стрімко пов'язані між собою, що доводить взаємозалежність корупційних злочинів з отриманням значної матеріальної вигоди. Глобалізація фінансових систем, розвиток міжнародних банківських мереж, електронних телекомунікаційних систем і мереж здійснення операцій з нерухомістю створили умови для використання фінансових інструментів з метою відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом.

Інноваційний розвиток української економіки має ґрунтуватись на державному сприянні, тобто створенні комфортних умов для ведення бізнесу в країні, проте у вітчизняній економіці зростає монополізм і, відповідно, тіньовий сектор. Це підтверджують останні дослідження щодо оцінки розмірів тіньової економіки в Україні у 2019 році Київським міжнародним інститутом соціології в рамках проекту SHADOW ((GA no. 778188).

За результатами дослідження рівень тіньової економіки у 2018 році склав 47,2% від загального обсягу ВВП та 46,8% у 2017 році. За всіма регіонами є зростання рівня тіньової економіки в середньому на 1,5%. за винятком Півночі та Центру, де має місце значне скорочення аж на 4,3% відносно 2017 року. Найбільш тінізованими секторами економіки є: роздрібна торгівля та будівництво, де масштаби тіньової економіки перевищують 50%, хоча, на відміну від інших секторів, саме тут у 2018 р. відбулося зниження рівня тіньової економіки у порівнянні з 2017 р. [1].

Найбільшу частку в тіньовій економіці як у 2018 р., так і в 2017 р. становить дохід прихований від оподаткування, навіть попри те, що його частина зменшилася з 60,2% до 56,7%. Наступна за величиною – це приховування кількості працівників, її частка залишалася майже незміною у 2017 та 2018 рр. Третя складова – приховування виплаченої зарплати, становить найменшу частку серед складових тіньової економіки та у порівнянні з двома інши-

ми її частка значно зросла з 18,3% у 2017 р. до 21,4% у 2018 р. [1]. Звітності досить великі і за даними опитування в середньому: 40% своїх доходів підприємства України залишали не задекларованими у 2017 та 2018 рр.; 32% працівників компаній у 2018 р. не були офіційно працевлаштованими та, відповідно, 35% працівників у 2017 р.; 45% заробітної плати працівників компаній у 2018 р. було виплачено неофіційно, а в 2017 р. 46% [1].

Однією з сфер, яку можна назвати найменше корумпованою через її сучасність є ІТ-індустрія. Своїм розвитком вона багато в чому зобов'язана саме спрощеній системі оподаткування. Така популярна сфера праці стрімко набирає попиту в українській молоді, а країна має можливість стати центром європейської ІТ-галузі. Очікується, що у найближчі 3-5 років кількість фахівців у цій сфері зросте до 200-300 тисяч, з'являться нові компанії на ринку. Це все автоматично вплине і на обсяги ВВП [1]. Та все ж ІТ-індустрія не може стати провідною галуззю, але відіграє важливу роль у формуванні нової економіки країни, якщо звісно ж у програмістів будуть сприятливі умови для розвитку бізнесу.

ІТ-технології повинні отримувати податкове стимулювання для свого розвитку, аби більша частина підприємців мала на меті вести свій бізнес легально, підтримуючи власну державу. Згідно з даними звіту Deloitte, Global Survey of R&D Incentives, можуть існувати такі податкові стимули:

1. Зменшення податкової бази на величину витрат на R&D;
2. Прискорення амортизації основних засобів, задіяних у R&D.
3. Гранти.
4. Пільгові ставки податку на ПДВ, на прибуток, мито тощо [3, ст. 21-22].

ІТ-підприємства допомогли Індії вирости на світовому ринку. Проте там держава всіляко підтримувала цю сферу. Україна ж в свою чергу має всі можливості для подальшого розвитку цієї галузі: знання молоді та ще незацікавленість цією сферою бюрократів.

Виявлення основних сфер існування, чинників і передумов тінізації економіки нашої країни є підґрунтям для розроблення комплексу системних заходів детінізації національної економіки. Можна виділити декілька головних шляхів подолання/зменшення тіньової економіки у країні:

1. Підвищення ефективності управління державними фінансами. Це передбачає створення чіткого планування бюджету країни та серйозний контроль незалежних фахівців за розподілом та призначенням державних коштів. Потребує створення ефективного механізму притягнення до відповідальності осіб, які відповідають за бюджет на всіх етапах його використання.

2. Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності й міжвідомчої взаємодії. Щоб зменшити кількість правопорушень у сфері зовнішньоекономічних відносин необхідно забезпечити належну системну взаємодію та обмін інформацією між відповідними державними органами. Для протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих незаконним шляхом, і фінансуванню тероризму необхідно створити ефективний механізм взаємодії та обміну інформацією з питань протидії відмиванню доходів, одержаних незаконним шляхом, що надає можливість за максимально короткі строки отримувати необхідну інформацію.

3. Розвиток безготівкового розрахунку. Це один з основних методів зниження рівня тіньового обігу у фінансовому секторі. Удосконалення фіскального адміністрування: систематична робота з виявлення нових схем ухиляння від сплати податків, а також розроблення ефективних механізмів обміну інформацією між державними та приватними структурами.

4. Створення сприятливих умов для ведення бізнесу: забезпечення підприємців комфортним середовищем для їхньої діяльності.

5. Протидія корупції та підвищення рівня правової культури населення.

Експерти в Україні також мають змогу досліджувати приклади з успішного досвіду зарубіжних партнерів у боротьбі із тіньовою

економікою. Адже кожна країна, щоб вийти на новий рівень розвитку, повинна побороти олігархізацію та змінити систему.

Отже, детінізація економіки України вимагає здійснення поліпредметних досліджень, формування комплексної стратегії протидії, у якій повинні бути зацікавлені як влада, так і населення.

Література:

1. Дослідження щодо оцінки розмірів тіньової економіки в Україні у 2019 році Київським міжнародним інститутом соціології в рамках проекту SHADOW, який фінансується Європейською Комісією за програмою HORIZON 2020 (GA no. 778188). <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=897&page=2>
2. Удовенко В.В. «Сутність поняття «тіньова економіка», її сучасний стан в Україні» (Буковинська державна фінансова академія, м. Чернівці).
3. «ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ. Аналітичний огляд» Національна академія внутрішніх справ, 2017.

ПЛАНУВАННЯ ЯК МЕТОД АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ

ХРИНЮК О. С.

кандидат економічних наук, доцент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Міжнародні інтеграційні процеси, розширення співпраці вітчизняних підприємств з розвинутими країнами, здійснення зовнішньоекономічної діяльності актуалізують завдання не тільки збереження життєдіяльності та недопущення криз, а й підвищення їх конкурентоспроможності та конкурентоспроможності їх продукції. Цим пояснюються вимоги щодо необхідності вдосконалення

підходів та методів ведення господарської діяльності та управління нею.

В період розвитку ринкових відносин та посилення невизначеності впливу факторів на господарську діяльність підприємств система управління ними має максимально адаптуватись до умов мінливого середовища. Це вимагає використання відповідних підходів та інструментів, що можуть врахувати конкретні особливості розвитку підприємств, в тому числі і в кризових умовах. Тому, на наш погляд, на сучасному етапі розвитку одним з головних принципів діяльності підприємств має стати принцип адаптації.

Причому така адаптація має бути багатоаспектною та відповідати як внутрішнім, так і зовнішнім умовам існування. Формування параметрів розвитку підприємств з позицій комплексного підходу потребує узгодження поставлених мети та завдань з наявними можливостями його потенціалу або вхідних грошових потоків з витратами чи забезпечення господарської діяльності необхідними активами з наявними джерелами тощо.

Дієвим методом адаптаційного характеру може стати бізнес-планування, а кінцевий результат його використання – бізнес-план – інструментом антикризового управління підприємством.

І хоча цей інструмент уже використовується в практиці вітчизняних підприємств, особливо з метою формування кредитних ресурсів, розширення сфери його застосування та його вдосконалення є актуальним та практичним завданням. А це, в першу чергу, потребує покращення методології бізнес-планування.

Методологія бізнес-планування може вдосконалюватися через принципи формування відповідного документу, використовувані методи та способи обґрунтування його параметрів та рекомендацій, врахування ризиків та можливостей подальшого зростання та розвитку.

На сьогодні бізнес-планування не регулюються законодавчими положеннями і не має відповідного забезпечення. При формуванні бізнес-планів недостатньо обґрунтовується їх доцільність та

ефективність, не закладається належний кінцевий рівень результатів діяльності, використовується різна процедура та структура їх представлення, не забезпечується достатній рівень збалансування намірів та можливостей та ін.

Порівняльний аналіз європейських та вітчизняних методик щодо розроблення бізнес-планів показує їх значну відмінність в структурному відношенні [1, с. 271-272].

Бізнес-планування покликане підвищити обґрунтованість цілей та ділової поведінки суб'єктів господарювання в оточуючому середовищі, організованість у проведенні їх діяльності та підвищити їх спроможність в конкурентній боротьбі. Тому більш важливими є процедурні питання, які трансформуються в завдання стратегічного та тактичного плану. До них слід віднести:

- визначення основних напрямків діяльності;
- встановлення секторального місця підприємства та його значимості на ринку;
- формулювання місії, довгострокових та короткострокових цілей;
- визначення стратегії та тактики діяльності в конкретних умовах;
- визначення конкурентного профілю підприємства;
- виділення своєї конкурентної продукції чи послуг;
- оцінки фінансової спроможності для реалізації намічених завдань;
- розробки та формування відповідного організаційного, ресурсного та іншого забезпечення досягнення поставлених цілей;
- визначення відповідальних осіб за реалізацію стратегії;
- оцінку господарсько-фінансового стану підприємств [2, с. 59-60].

Методологія формування бізнес-плану передбачає визначення принципів, які дають можливість підвищити його обґрунтованість. Так, науковцями запропоновано ряд принципів, таких як адекватність, контролювання, ініціювання, прогнозування, координація та інтеграція, безпека управління, цільовий характер, системність .

Одні з цих принципів відповідають вимогам, що ставляться до такого роду елементів методології (системність, адекватність, цільовий характер), однак інші у своїх формулюваннях співпадають з функціями управління, що виглядає не зовсім доречно.

На наш погляд, при розробці бізнес-плану доцільно враховувати наступні принципи:

- адресності, що передбачає чітке орієнтування на вимоги замовника чи інвестора;
- цілеспрямованості, який вимагає чіткого формування мети та сукупності цілей, та орієнтації всіх зусиль виконавців при реалізації бізнес-плану на досягнення кінцевого результату;
- перспективності, який націлює виконавців бізнес-плану в процесі планування та реалізації на досягнення бажаного стану підприємства;
- системності, що передбачає розглядати бізнес-план як систему, яка, з одного боку, на ефективному рівні забезпечує необхідні взаємозв'язки та взаємозалежності його складових елементів, а з другого боку, органічно вписується у систему вищого рівня – розвитку підприємства;
- відповідності, що передбачає врахування існуючих умов зовнішнього та внутрішнього середовища як в процесі його розробки, так і виконання;
- реальності, за яким всі заплановані заходи, завдання, цілі мають бути досяжними та реально здійсненими;
- обґрунтованості, що вимагає відповідного обґрунтування запропонованих параметрів розвитку, заходів, завдань та поставлених цілей задля вирішення певних проблем;
- комплексності, за яким всі складові елементи бізнес-плану розглядаються в комплексі як на етапі його розробки, так і в процесі його реалізації;
- зацікавленості, за яким виконання всіх запланованих процесів та господарських операцій, а також непередбачених дій, що сприяють реалізації плану, має супроводжуватись відповідним їх стимулюванням та передбаченням на це відповідних ресурсів;

- підконтрольності, який зобов'язує забезпечити можливість систематичного спостереження та контролю за параметрами, що закладені в бізнес-плані по всіх його аспектах за допомогою системи моніторингу;

- безпечності, що передбачає врахування всіх можливих ризиків виконання бізнес-плану ще на етапі його формування, створення певних страхових резервів задіяних ресурсів для запобігання, усунення чи ліквідації загроз невиконання намічених в бізнес-плані завдань;

- ефективності, який передбачає досягнення таких результатів, за якими вигоди від його реалізації перевищують заплановані витрати [3, с. 138-139].

Окрім того, до цього переліку слід додати принцип збалансованості за різними аспектами та параметрами планових показників як то – наявних можливостей та завдань, можливостей використання активів та наявних умов, свободи підприємницької діяльності та регулюючого впливу держави та підприємств-регуляторів тощо.

Тільки комплексний підхід до формування бізнес-плану забезпечить його всестороннє обґрунтування та розкриття змісту запропонованих заходів для досягнення поставленої мети, адаптації до мінливих умов діяльності та протидії кризовим явищам.

Література:

1. Кваша О.С. Бізнес-планування у діяльності організації: європейські стандарти, основні методологічні підходи та базові процедури / О.С. Кваша, В.В. Фоміна // Економіка та суспільство, вип. 12/2017. С. 268–275. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/45.pdf.
2. Чичун В.А. Паламарчук В.Д. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності // Соціум. Наука. Культура. – 2010. – 21(18). – С. 58–63.
3. Гнип Д.В. Бізнес-планування як метод підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д.В. Гнип, О.С. Хринюк // «Сучасні проблеми економіки і підприємництва» , № 24 (2019). С. 135–144. – Режим доступу: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/183751>.

СЕКЦІЯ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

РОБОТИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ І ЇЇ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

ПОПІВ І. П.

студент економічного факультету

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Роботизація у ХХІ столітті постає однією з важливих ознак інформаційного суспільства. Використання роботів є одним із першочергових напрямів сучасного етапу інноваційного розвитку. У Сучасних умовах розвитку економіки стає необхідним і можливим принципово новий підхід до визначення ефективності технічних новин і нововведень.

Застосування сучасних інформаційних технологій у бізнесі формує нові тенденції у глобальній системі координат світової економіки. Головною рисою останніх десятиліть став безпрецедентний за темпами розвиток сучасних інформаційних технологій, що охоплюють засоби обробки інформації та нові засоби комунікації.

Основою світової тенденції формування сучасного суспільства є перехід від сировинної й індустріальної економіки до так званої нової економіки, що ґрунтується на інтелектуальних ресурсах, науковомістких та інформаційних технологіях. Важливо наголосити, що нова економіка не вичерпується інформаційним аспектом, а представляє якісно новий технологічний рівень усього господарства, зокрема діючих продуктивних сил суспільства.

Найефективніше роботизація використовується в часто повторюваних рутинних завданнях, тому в першу чергу компанії роботизують бек-офісні процеси. Для компаній робота роботів – це зрозумілі вигоди і швидка віддача на інвестиції. Роботизація веде

до скорочення операційних витрат на 20–40% і більше, прискорення операцій в декілька разів або десятків разів, виключення помилок «ручного введення», стандартизоване виконання процесу, надійність і масштабованість [5].

В Україні простежується великий інтерес до роботизації бізнес-процесів, особливо в банківському секторі. Навіть нині декілька великих банків в Україні виконують діагностику процесів на можливість роботизації, запускають віртуальних «співробітників» у експлуатацію, а також активно розвивають внутрішню експертизу з управління роботизованими процесами. У першу чергу такому «віртуальному» робітнику доручають часто повторювані операції, наприклад, у бек-офісі організації: відображення фінансових трансакцій в облікових системах, аналіз пошти, формування документів за задалегідь заданими правилами, формування та надання звітності, виконання регулярних звірок, план-факт аналіз, пошук і перевірку даних про контрагентів та інші подібні завдання.

Переваги роботизації бізнес-процесів [7].

- працюють набагато швидше від людей і здійснюють поставлені задачі майже без помилок;
- здатні до безперервного опрацювання задач (тобто, доступні 24/7);
- дозволяють бізнесу вивільнити людський ресурс, скорочуючи 50–70% операційних витрат, цільових для роботизації процесів, та здійснюючи прямий позитивний вплив на швидку окупність;
- легко інтегруються: можуть працювати з існуючими системами й додатками, в тому числі й застарілими, не змінюючи ІТ-ландшафт;
- надають 100% повний лог своїх дій і дозволяють гнучко контролювати операційну продуктивність.

Робототехніка – це нові можливості. На ринку з'являється новий клас роботів-співробітників, які відрізняються від промислових набагато досконалішими системами управління. Вони покликані підтримувати роботу людей шляхом простої та швидкої

можливості впровадження у виробничі завдання та перепрограмування, але варто підкреслити, що вони не здатні повністю замінити людину [4, с. 43].

В даний час робототехніка починає впливати на сільське господарство, де розробляються машини, які будуть садити та збирати овочі та фрукти. Робота, виконана поки вручну, буде замінена роботами.

Варто акцентувати, що обсяги продажу роботів з року в рік у світі зростають. Так лише за 12 місяців 2018 року їх ринок виріс на 31%. Однак участь Польщі в процесі роботизації економіки незначна, що підтверджується даними про рівень насичення їхньої економіки промисловими роботами. Статистика показує: на 10 тисяч працівників – лише 32 роботи. Для порівняння, у Чехії – 128, а в Словаччині – 135 [5]. Найбільше інвестують саме азійські країни – Китай, Японія та Південна Корея – країни, які реєструють найбільше збільшення закупівлі техніки порівняно з попереднім роком.

Загальний рівень автоматизації промисловості в Україні залишається низьким. Якщо середній світовий показник рівня роботизації становить 74 роботів на 10 000 осіб, в Україні цей показник становить 1:20 000. У 2016 р. на території нашої країни було придбано близько 15 старих і 5 нових роботів [6].

Компанії з українським капіталом підходять до роботизації обережно. Якщо говорити про галузі, що лідирують по роботизації, то в Україні можна відзначити металургію і харчову промисловість, а також логістику і агросферу.

Процеси роботизації є неминучим етапом розвитку підприємств, тому треба розуміти, що творити суспільство для того, щоб тільки працювали роботи, постане питання, а чим будуть займатися звичайні люди? І де вони будуть заробляти кошти для того, аби купувати всі товари або послуги які будуть виробляти роботи? Все рівно буде пов'язане суспільство, люди повинні будуть відпрацьовувати деякі функції, які повинен буде виконувати електронний співробітник, який з'явиться замість людей. Мож-

на бути впевненим, що для творчих людей робота все знайдеться, навіть, і у часі інформаційного суспільства.

Отже роботизації фірм, підприємств і господарств означає підвищення їх операційної продуктивності, мінімізація операційних ризиків, покращення якості і швидкості роботи, і суттєве скорочення операційних витрат. Застосування роботів дає змогу звільнити людину від важкої одноманітної праці, від роботи у шкідливих для організму умовах, а також у недоступних для людини середовищах.

Література:

1. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
2. Людський потенціал економіки України: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с. – 72 іл.
3. Пришестя роботів: технологія і загроза майбутнього безробіття: Книга / Мартін Форд, 2017. – 400 с.
4. Четверта промислова революція: Книга / Клаус Шваб, 2016. – 416 с.
5. Офіційний сайт «mind»: <https://mind.ua/openmind/20196074-spivrobotnik-z-majbutnogo-de-v-ukrayini-doviryayut-robotu-robotam>.
6. Офіційний сайт «mind»: <https://mind.ua/publications/20200168-kolektiv-4-0-yak-tehnika-zaminyae-lyudej-na-robochih-miscyah>
7. Офіційний сайт «MANAGEMENT/COM/UA»: <http://www.management.com.ua/notes/robotic-process-automation.html>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

СМОВЖЕНКО Т. С.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування*

*Інститут банківських технологій та бізнесу
Університету банківської справи
м. Київ, Україна*

КОРКУНА О. І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри готельного ресторанного бізнесу*

*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського
м. Львів, Україна*

КУЛИК О. М.

студентка факультету туризму

*Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського
м. Львів, Україна*

Сучасний стан економічного розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) потребує пошуку нових форм економічної діяльності в тих ОТГ, які в основному складаються з сільської місцевості. Однією з таких форм може виступати зелений туризм, який можна розвивати, за допомогою підприємницької діяльності. Для населення ОТГ це гарна можливість створити потужну інфраструктуру на території, де вони проживають і таким чином розвивати підприємницьку ініціативу в цьому напрямі.

Зелений туризм – це не лише збереження природи, але й відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Його ще називають сільським, аграрним або екологічним туризмом.

На сьогодні у багатьох громадах вважають, що розвиток туризму це один із пріоритетних напрямів розвитку громади, куди

дійсно перспективно вкладати кошти. Оскільки українська природа є багатою на гори, озера, річки та інші природні та рукотворні пам'ятки то привабливість наших природних багатств не згасає, а з ними відпочинок на природі стає актуальним. Однак наразі дуже багато по-справжньому гарних місць занедбано, й ніхто не поспішає створити з готового ресурсу додаткове джерело постійних надходжень до місцевого бюджету [1]. Є сьогодні і такі керівники, які переконані, що розвиток туризму в сучасних українських реаліях це справа, приречена на провал. На наш погляд таке твердження є хибним, оскільки деякі ОТГ на власному досвіді переконались у тому, що за туризмом майбутнє і не тільки в питанні надходження додаткових коштів для громади, а і тим, що туризм це можливість створити комфортні місця для відпочинку у своїй громаді, і нові робочі місця завдяки розвитку підприємницької діяльності. Такий туризм дозволяє швидко залучити інвесторів.

Оскільки сьогодні в умовах швидкого економічного розвитку, а особливо перетворення раніше невеликих міст на мегаполіси, призводить до того, що багато жителів таких міст стають більш ізольованими від природи. У їх повсякденному житті зростає як психологічне напруження, так і кількість стресових ситуацій. Парки та сквери не можуть задовольнити потребу залишитись із природою сам на сам. Саме тому з'являється цілком природне бажання виїхати з міста, подалі від людей, бетонних стін, аби відпочити та розслабитись. Поступово люди перетворюються на туристів та вивчають дари природи: ліси та гори, береги річок та озер, розташованих поблизу сіл та селищ, тобто ОТГ.

Розвиток зеленого туризму в ОТГ підтримується завдяки дії міжнародних проектів та програм, зокрема Міжнародного фонду «Відродження», фонду «Євразія», Європейської федерації сільського зеленого туризму «Єврожітс» та іншими.

Наразі в українському законодавстві відсутні спеціальні нормативно-правові акти, що регулюють розвиток зеленого туризму. Окремі аспекти діяльності сільського зеленого туризму можна знайти у Законі України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР

[2], Законі України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 № 742-IV [3] та Законі України «Про підприємництво» від 07.02.1991 № 698-XII [4].

Однак, для повного забезпечення пріоритетності розвитку зеленого туризму в ОТГ і наближення його до стандартів ЄС настала нагальна потреба у необхідності прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», який би став основою для розробки регіонального розвитку сільського зеленого туризму з інтеграцією їх до Програми розвитку сільського туризму в Україні, визначив особливості та умови для договорів у сфері сільського зеленого туризму, врегулював питання, пов'язані з професійною підготовкою фахівців із сільського зеленого туризму. При цьому, головним завданням у формуванні такої Програми є координація зусиль уряду, парламенту, міністерств, відомств, інших органів державної влади, а також громадських організацій та підприємницьких структур для більш ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні [5].

Варто зазначити, що в реаліях формування ОТГ в Україні зелений туризм є додатковою діяльністю та найчастіше за все являє собою додаткову форму діяльності вже діючих видів економічної діяльності (фермерів, які займаються тваринництвом чи садівництвом). У той час в інших країнах зелений туризм є основною діяльністю тих, хто мешкає в сільській місцевості.

Узагальнюючи світовий досвід та існуючу українську практику сільського зеленого туризму, виділяють декілька напрямків туристичних послуг [1]:

- пізнавальний – знайомство з культурно-історичними, етнографічними, природними цінностями території, пам'ятками архітектури та природи;
- розважальний – рибальство, полювання, збір грибів та ягід (лікарських трав), катання на човнах та байдарках, походи в ліси та гори;
- оздоровчий – купання у озерах, водоймищах, заняття фізичною працею на селі.

Перелік послуг зеленого туризму у кожному конкретному випадку може бути різноманітним. Усе залежить від того, хто саме буде користуватись такими послугами, тобто від кінцевого споживача. Тому розвиваючи зелений туризм потрібно зважувати на те, кому буде цікавий такий туризм саме у тій чи іншій ОТГ та що ця ОТГ можете запропонувати споживачам таких послуг.

Таким чином бачимо, що зелений туризм із кожним роком набуває все більшої популярності, оскільки дає змогу, з одного боку, активізувати малозабезпечені верстви населення, які можуть розраховувати на відносно дешевий відпочинок, а з іншого боку – сприяти розвитку селянських господарств, які надають послуги зеленого туризму, створити нові підприємства, що дасть змогу забезпечити жителів сільської місцевості робочими місцями, одночасно зменшить міграцію працездатного населення за межі нашої держави, а також дозволить залучати як вітчизняні, так і іноземні інвестиції, та реалізовувати нові проекти, що в свою чергу дасть значні додаткові надходження до бюджету об'єднаної територіальної громади, а також регіону в цілому. Тому зелений туризм виступає одним із чільних пріоритетів подолання депресивності й активізації соціально-економічного розвитку сільських територій України.

Література:

1. Староста & зелений туризм: чи є сенс організувати? URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/march/issue-1/article-42891.html>
2. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
3. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 № 742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
4. Закон України «Про підприємництво» від 07.02.1991 № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12/ed19930709>
5. Коркуна О.І., Цільник О.Я., Бордун О.В. Розвиток зеленого туризму в умовах формування об'єднаних територіальних громад. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. 1(135). С. 24-28.

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

МАКСЮТЕНКО А. В.

студентка

АРЕСТОВ С. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки природокористування

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса, Україна

Важливими способами правового регулювання в галузі туризму є стандартизація туристичної діяльності та сертифікація туристичного продукту.

У будь-якій галузі, де б не проводилася стандартизація, основною вимогою є її системність, тобто забезпечення взаємної погодженості, несуперечності, уніфікації та виключення дублювання вимог. Необхідність і достовірність оцінки якості туристичного продукту активізується через постійно зростаюче залучення країн у міжнародний туристичний ринок. Високий попит на туристичні послуги в усьому світі робить необхідним взаємне визнання результатів діяльності різних підприємств сфери туризму. Вищий рівень такого визнання – сертифікація, що гарантує відповідність продукту (послуги) певним вимогам і заданій якості.

Сертифікація дозволяє реалізувати єдиний підхід до оцінки якості різних об'єктів, дає можливість гарантії стабільного випуску продукції або надання послуг необхідного рівня якості. Розвинена національна система сертифікації повинна ефективно захи-

щати споживача від низькоякісної або просто шкідливої для його здоров'я продукції.

Сертифікована система якості туристичного підприємства дозволяє йому розширити коло надійних партнерів, підвищити свою конкурентоспроможність. Сертифікація в умовах ринкових відносин – це визнаний у світі спосіб незалежного підтвердження (оцінки) відповідності продукції, робіт і послуг установленим вимогам. Використання сертифікації створює передумови для успішного розв'язання ряду найважливіших соціальних та економічних проблем суспільства. Уведення сертифікації туристичного продукту, гармонізованої з міжнародними стандартами, – це необхідна умова інтеграції України у світовий туристичний простір.

Нині заходи зі стандартизації та сертифікації у сфері туризму регламентуються Законами України: «Про стандартизацію», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про підтвердження відповідності». Зазначені документи – це перші українські законодавчі акти у сфері технічного регулювання, які розроблені з урахуванням сучасних міжнародних стандартів, норм та правил.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про туризм», державна система стандартизації у сфері туристичної діяльності спрямована на:

- захист інтересів споживачів і держави з питань безпеки туризму, життя і здоров'я громадян, охорони майна та довкілля;
- класифікацію туристичних ресурсів України, забезпечення їх охорони, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;
- підвищення якості товарів, робіт, послуг відповідно до потреб споживачів;
- забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- взаємозамінність та сумісність товарів, робіт, послуг, їх уніфікацію;

- створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації товарів, робіт, послуг.

Сертифікація товарів, робіт, послуг у сфері туристичної діяльності здійснюється з метою:

- запобігання реалізації товарів, робіт, послуг, небезпечних для життя, здоров'я людей, майна та довкілля;

- сприяння споживачам у свідомому виборі товарів, робіт, послуг;

- забезпечення дотримання обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

- гармонізації стандартів, норм і правил з міжнародними стандартами, рекомендаціями, нормами і правилами, що стосуються вимог до об'єктів відвідування і туристичних послуг, взаємодії туроператорів, використання обмежених туристичних ресурсів, якості та видів туристичних послуг.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про туризм», з метою підвищення рівня туристичного обслуговування, сприяння споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів, життя, здоров'я та майна громадян, підвищення рівня екологічної безпеки – об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування.

Категорії готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), встановлюються за результатами добровільної сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) стосовно безпеки для життя і здоров'я людей, захисту їх майна та охорони довкілля відповідно до договору між органом із сертифікації та власником або уповноваженою ним особою та оцінювання відповідності готелів вимогам певної категорії.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про туризм», встановлення категорії об'єктів туристичної інфраструктури (готелів,

інших об'єктів, призначених для надання послуг з розміщення, закладів харчування, курортних закладів тощо) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів.

Готелям встановлюються такі категорії: «п'ять зірок», «чотири зірки», «три зірки», «дві зірки» та «одна зірка». Іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), у тому числі мотелям, пансіонатам, будинкам відпочинку, туристичним базам, кемпінгам, категорія встановлюється за рівнем обслуговування в них (перший, другий, третій, четвертий та відповідно п'ятий рівні).

У 2003 р. в Україні розроблено перші національні стандарти в сфері готельного господарства і туризму: ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги» та ДСТУ 4269:2003 «Послуги туристичні. Класифікація готелів». ДСТУ 4268:2003 регламентує вимоги до матеріально-технічної бази засобів розміщення, а також наданих ними послуг з урахуванням параметрів, висунутих ЮНВТО. Відповідно до нового стандарту, засоби розміщення поділяються на колективні та індивідуальні. До перших належать готелі та аналогічні засоби розміщення. До других – кімнати, орендовані у сімейних будинках, житло, що орендоване у приватних осіб або через агентства, а також особисте житло, яке надають безплатно родичам і знайомим.

ДСТУ 4269:2003 розроблено на заміну міждержавного ГОСТ 28681.4. Він класифікує готелі на категорії (тобто «зірки») відповідно до матеріально-технічного устаткування, наданих послуг і кваліфікації персоналу.

Необхідною є лише сертифікація на безпеку. Стандарт враховує сучасні підходи та вимоги до класифікації готелів, які існують в розвинених європейських країнах. Проте зауважимо, що єдиного стандарту з класифікації готелів у Європі не існує. Зокрема, у цьому стандарті введено розділ, який стосується вимог щодо якості та забезпечення потреб інвалідів (мінімум один номер в

готелі має призначатися для людей з обмеженими фізичними можливостями).

Зазначимо, що з прийняттям у листопаді 2003 р. нової редакції Закону України «Про туризм» кількість сертифікованих готелів у нашій країні суттєво зросла. Це відбулося у зв'язку з тим, що всі туристичні підприємства з 2004 р. мають право працювати лише із сертифікованими засобами розміщення.

28 лютого 2006 р. було затверджено національний стандарт ДСТУ 4527:2006 «Засоби розміщення. Терміни та визначення», гармонізований з міжнародним стандартом ISO 18513. Цей стандарт встановлює терміни та визначення щодо основних типів засобів розміщення, номерів, тарифів, ліжок та поширюється на заклади, а також інші об'єкти, призначені для тимчасового розміщення (проживання) туристів.

Основна мета вищевказаних нововведень – гармонізувати національне законодавство з європейським, визначитися в термінах і визначеннях, зорієнтувати власників готелів, що споруджуються або перебувають на реконструкції, на суворе дотримання правових норм. Нова система класифікації в цілому орієнтована на підвищення рівня якості надання послуг на підприємствах готельного господарства.

У документі йдеться про стандарти обслуговування іноземного споживача. Тут слід вирішити таку важливу проблему як впровадження в сферу туризму міжнародних стандартів серії ISO. Вступ України у Світову організацію торгівлі (СОТ) та приєднання до Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС) призвели до ряду проблем, пов'язаних з питаннями якості надання туристичних і готельних послуг за світовими стандартами. Умови, на яких наша країна вступила до СОТ, стосуються, зокрема, інтересів українських бізнесменів, котрі працюють у сфері надання туристичних послуг на міжнародному і внутрішньому ринках. Щоб вітчизняний бізнес мав після вступу до СОТ можливість успішно розвиватися, необхідно вивчити всі правила та вимоги Всесвітнього торговельного суспільства, стандарти ISO, а також методику їх впроваджен-

ня на вітчизняних підприємствах. Таким чином, проблеми сертифікації туристичних і готельних підприємств повинні вирішуватися на новому якісному рівні з обов'язковим використанням міжнародних стандартів або окремих їх положень.

Робота з іноземними компаніями засвідчила, що довіра до підприємства виникає тоді, коли в нього є документи, що підтверджують загальноприйняті, міжнародні критерії якості. Звичайно, можна ще якийсь термін працювати без сертифіката ISO, але якщо туристичне або готельне підприємство має намір досягти більшого та динамічно розвиватися, то саме життя змусить його одержати цей сертифікат.

Література:

1. Електронний ресурс: https://pidruchniki.com/2015060965070/turizm/standartizatsiya_sertifikatsiya_turistichnih_poslug
2. Електронний ресурс: <http://www.unwto.org/tourism&mdgsezine/>
3. Гонтаржевська Л. Ринок туристичних послуг в Україні: навчальний посібник / Донецький ін-т туристичного бізнесу. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
4. Дядечко Л. Економіка туристичного бізнесу: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 224 с.
5. Димеденко І. Управління розвитком підприємств туристичного бізнесу: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк, 2007. – 18 с.

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА В ТУРИЗМІ

ПОРОШЕНКО К. С.

студентка

АРЕСТОВ С. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки природокористування

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса, Україна

Транспорт – це одна з головних галузей в економіці кожної країни. В історії людської цивілізації революційну роль відіграв винахід колеса. Із розвитком цивілізації з'явилися такі перші види транспорту, як суходільний (гужовий) та водний (річковий, пізніше морський). У ХІХ ст. виник залізничний транспорт, в ХХ ст. – автомобільний та авіаційний, а також трубопровідний. Отже, нині транспортна система світу охоплює шість видів транспорту: автомобільний, залізничний, морський, річковий, повітряний і трубопровідний. Перші п'ять видів активно використовують у туризмі. При цьому з транспортом пов'язане саме виникнення організованого туризму як окремої сфери людської діяльності.

Першим фахівцем туристичної справи вважають англійця Томаса Кука. У 1814 р. він організував першу туристичну поїздку в Англії залізницею з м. Лестер до м. Лафборо, в якій брали участь 570 членів товариства тверезості. Вартість такого «туру» становила лише один шилінг, мета його не була комерційною. З 1847 р. підприємство, створене Т. Куком, почало організовувати закордонні поїздки, спочатку до Франції, а пізніше – до інших європейських країн. У 1851 р. заснували комерційне бюро подорожей «Томас Кук та син», яке вже в 1865 р. відправило першу організовану групу туристів на відпочинок до Швейцарії. Отже, перші кроки в розвитку туризму були пов'язані із залізничним та морським транспортом. У 1838 р. колесно-гвинтовий пароплав «Грейт вестерн» здійснив перший рейс – перевіз із Америки в Європу 68 пасажирів, започаткувавши регулярне пароплавне сполучення

між Нью-Йорком і Лондоном. У 1866 р. Т. Кук здійснив поїздки двох груп англійських туристів до США, а в 1867 р. американський пароплав «Квейксер Сіті» відправили в п'ятимісячну морську подорож, на борту якого перебували 60 туристів. Серед них був Марк Твен, який описав свої дорожні пригоди в книзі «Простаки за кордоном». Так почав розвиватися міжконтинентальний туризм. У 1882 р. Кук організував першу в світі кругосвітню подорож. Новий бізнес зацікавив багатьох підприємців. Після фірми Кука на Британських островах виникають туристичні організації «Треймза та Ланна», «Політична туристична асоціація», «Кооперативна асоціація відпочинку», «Велосипедний туристичний клуб». У другій половині XIX ст. туристичні фірми та агенції з'являються в США, а також у Франції, Італії, Швейцарії, Росії (1885) та інших країнах Європейського континенту. Звичним явищем стає резервування місць на транспорті та номерів у готелях, класифікація готелів, дорожні чеки, розклади руху та путівники з вичерпною інформацією [1, с. 202].

На сьогодні транспортні системи різних країн світу мають свої особливості, враховуючи такі чинники, як географічне положення, природно-ресурсний потенціал, рельєф, клімат, ландшафт тощо. Тому різні країни мають різну структуру транспортного комплексу. Наприклад, рівнинні країни, насамперед, розвивають залізничний та автомобільний види транспорту. Якщо в країні є багато річок та озер, активно функціонує річковий транспорт. Країни, які мають вихід до морів та океанів, обов'язково використовують морський транспорт. Гірські країни та країни з великою площею території активно розвивають повітряний транспорт. Ці характеристики впливають на туризм, особливо міжнародний, котрий як раніше, так і нині без транспорту практично неможливий. У свою чергу, розвиток туризму потребує розвитку транспорту. Наприклад, річкові екскурсії та круїзи, які започаткувала відома компанія «Амерікен експрес» на колесному пароплаві на р. Міссісіпі (США) у першій половині XIX ст. Пізніше круїзи розвивалися в Європі (на річках Рейн і Дунай) та Африці (на р. Ніл), а на початку

XX ст. і в Україні – Дніпром. На сьогодні є класифікація транспортних подорожей, які поділяють за низкою ознак: типом маршруту; видом транспорту, що використовують; сезонністю дії; формою маршруту; тривалістю подорожі тощо). Згідно з «Рекомендаціями зі статистики туризму», розробленими СТО, пропонують таку класифікацію засобів транспорту в туризмі:

- 1) повітряний транспорті рейси за розкладом, рейси без розкладу, інші повітряні перевезення;
- 2) водний: пасажирські лінії та пороми, круїзи та ін.;
- 3) суходільний: залізниця; міжміські та міські автобуси; приватні авто (місткість до 8 осіб); прокат автотранспортних засобів; інші суходільні транспортні засоби.

Найбільш популярними є автобусні, авіаційні та залізничні подорожі (майже 90% загального обсягу транспортних подорожей). Нині залежно від терміну та відстані подорожі частка транспортної складової в ціні туру становить від 20 до 60% [2, с. 608].

У процесі планування подорожі турист враховує такі чинники, як швидкість прибуття до потрібного місця, комфорт подорожі, вартість, можливість перевезення багажу та його вага, можливість зупинки під час руху, умови харчування, рівень шуму та вібрації, умови для сну та відпочинку, можливість детального огляду під час поїздки, екологічні фактори і, звичайно, безпека. За пріоритетами ці вимоги поділяють таким чином:

- безпека подорожі;
- вартість і наявність різних пільг;
- комфортабельність;
- швидкість прибуття та ін.

Чим більше позитивних характеристик, тим вища вартість транспортної подорожі, однак жоден транспортний засіб не може задовольнити всі вимоги туриста та турфірми. Наприклад, високій пасажиромісткості й комфорту подорожі на морських та річкових суднах протиставляють їх невисоку мобільність і швидкість руху [3, с. 501].

Значна швидкість прибуття туристів літаками за досить високого рівня сервісу пов'язана з високим рівнем тарифів. Високий рівень мобільності автомобільного транспорту (автобусів та легкових авто) протиставляють незначній пасажиромісткості та низькому рівневі безпеки. Загалом оцінювання привабливості головних транспортних засобів для міжнародних туристичних подорожей за 10-бальним рейтингом. Аналізуючи слід зазначити, що рейтинг видів транспорту, що застосовують у туризмі, за десятьма основними вимогами (критеріями оцінювання) відрізняється незначно. Певну роль відіграє вплив взаємопротилежних чинників (вартості, експлуатаційної швидкості, місткості, капітальних затрат тощо) [4, с. 493].

У транспортній логістиці в туризмі визначають такі важливі поняття:

- Gateway (ворота, вхідна брама) – багатогалузевий (мульти-модальний) транспортний центр, через який здійснюється основний в'їзд туристів у країну. Наприклад, для України – це Київ (із міжнародним аеропортом Бориспіль), для Великої Британії – Лондон (міжнародні аеропорти Хітроу, Гетвік), для Франції – Париж (міжнародні аеропорти Орлі та Шарль де Голль), для Росії – Москва (Шереметьєво-2) та Санкт-Петербург (міжнародний аеропорт Пулково) тощо;

- Open jaw (відкрита щелепа) – тур, що починається з одного міста країни, а закінчується іншим містом, звідки туристи летять (від'їжджають) на батьківщину, наприклад, «Київ – Дніпропетровськ – Одеса» або «Нью-Йорк – Сан-Франциско – Лос-Анджелес» тощо [5, с. 335].

Література:

1. Банько В.Г. Туристична логістика / В.Г. Банько. – К. : Дакор, 2008. – 202 с.
2. J. Beech, S. Chadwick, The business of tourism management. London: Pearson Education, 2005. 608 p.
3. Вагнер С. Основы исследования операций / С. Вагнер. – М. : Мир, 1983. – 501 с.

4. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика / С.В. Мельниченко. – К. : КНТЕУ, 2008. – 493 с.
5. Смирнов І.Г. Логістика: просторово-територіальний вимір / І.Г. Смирнов. – К.: ВГЛ Обрії, 2004. – 335 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

СОБЧИК В. Д.

студент

АРЕСТОВ С. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки природокористування

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса, Україна

Бухгалтерський облік займає важливе місце в управлінні підприємством. Його основне призначення – задоволення потреби в інформації тих осіб, які мають відношення до організації. Бухгалтерським обліком зазвичай користуються:

- керівництво підприємства – фінансова інформація дає змогу оцінити ефективність управління підприємством;
- покупці, які зацікавлені в стабільному постачанні продукції;
- постачальники – зацікавлені в інформації про своєчасність виплат за поставлену сировину та матеріали;
- інвестори – які вкладають в підприємство капітал;
- працівники підприємства – мають право отримувати достовірну інформацію про можливість підприємства виплачувати заробітну плату;
- державні установи – від успішного функціонування підприємства залежить економічний розвиток регіону.

Готельний бізнес – галузь господарювання, яка швидко розвивається. Готельні підприємства діють як основні, так і додаткові послуги. В свою чергу створюють для підприємства витрати і

приносять дохід. Порядок відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій суб'єктами господарської діяльності – юридичними особами у сфері обслуговування незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності здійснюється згідно з вимогами Закону про бухгалтерський облік. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Оскільки основною діяльністю готелів є надання послуг, то облік операцій з їх надання є аналогічним обліку операцій із надання звичайних послуг. Тому витрати, пов'язані з наданням готельних послуг, у тому числі собівартість наданих готельних послуг, формуються відповідно до норм П(С)БО 16, а доходи – згідно з вимогами П(С)БО 15.

Основною діяльністю готелів є надання послуг з розміщення, до яких належать послуги з обслуговування житлового номера, харчування, із збереження майна і багажу проживаючого, а також інші послуги, надані залежно від категорії готелю. Також готелі, крім основних послуг, надають клієнтам додаткові послуги: ремонт взуття, послуги перукарні, транспортне обслуговування, стоянка автомобілів та багато інших. Ці послуги обліковують окремо від послуг номерного фонду, для чого як у складі рахунків обліку витрат, так і у складі рахунків обліку доходів передбачають окремі субрахунки (або аналітичні рахунки) для кожного виду допоміжних виробництв. Наприклад до рахунку 23 «Виробництво» можуть використовуватися такі субрахунки: 231 «Номерний фонд», 232 «Ресторан (їдальня, бар, кафе і т. ін.)», 233 «Перукарня», 234 «Автостоянка», 235 «Пральня», та ін.

Для визначення ціни послуг та фінансового результату діяльності кожного департаменту готелю необхідно вести окремий облік доходів і витрат за видами діяльності, не об'єднуючи їх з доходами і витратами номерного фонду.

Витрати готельних послуг складаються в основному з витрат на:

- оснащення номерного фонду готелів (крім тих, що підлягають амортизації) та обслуговування клієнтів;
- оплату праці обслуговуючого персоналу, включаючи відрахування до фондів соціального страхування;
- амортизацію номерного фонду;
- утримання приміщень номерного фонду;
- охорону праці, техніку безпеки;
- ремонт номерного фонду, тощо.

Загальні правила формування в обліку інформації про доходи встановлено П(С)БО 15, згідно з п. 10 якого дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінено результат цієї операції.

Доходи від реалізації готелем послуг в основному складаються з доходів від:

- надання послуг проживання;
- реалізації послуг громадського харчування магазинами, які розташовані на території готелю та належать йому;
- департаментів побутового обслуговування (прання, прасування, хімчистка тощо);
- пасажирських перевезень;
- туристичних турів;
- інших послуг (телекомунікаційних, SPA-послуг).

Для узагальнення інформації про дохід, одержаний від надання готельних послуг, використовують субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», до якого для обліку основних і додаткових послуг, що надаються готелем, можуть відкриватися субрахунки другого порядку.

Питання організації бухгалтерського обліку готельного підприємства вирішується власником або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до законодавства та установчих документів. Підприємства самостійно визначає облікову політику, форму бухгалтерського обліку, затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему

рахунків і реєстрів аналітичного обліку, об'єкти і періодичність проведення інвентаризації активів і зобов'язань.

Отже, бухгалтерський облік є важливим елементом економічної системи, без знання якого неможливе ефективне управління підприємством, тому його організація є одним із головних джерел отримання інформації необхідної для прийняття та реалізації управлінських рішень. За допомогою обліку можна визначити ефективність використання певних ресурсів та оцінити рентабельність підприємства. При правильному веденні бухгалтерського обліку можна оцінити: які помилки здійснені у минулому, як діяти у теперішньому та що робити у майбутньому, щоб не створювати зроблених помилок і покращити стан підприємства. Для правильного ведення бухгалтерського обліку керівник підприємства зобов'язаний створити необхідні умови для цього, забезпечити неухильне виконання всіма підрозділами, службами та працівниками, причетними до бухгалтерського обліку, правомірних вимог бухгалтера щодо дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів. Запропоновані заходи можуть використовувати вітчизняні підприємства для підвищення рентабельності своєї діяльності в нинішніх умовах.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».
2. Інструкція про порядок ведення документообігу при наданні готельних послуг у ДП «Укркомунобслуговування».
3. Граковський Ю. Готельні послуги: організація діяльності, облік доходів та витрат // Вісник: офіційно про податки. – 2013. – № 22.
4. Скічко О. Бухгалтерський облік готельних послуг // Вісник податкової служби України. – 2009. – № 20.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ТАРАНЕЦЬ І. Р.

студентка

АРЕСТОВ С. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки природокористування

Одеський державний екологічний університет

м. Одеса, Україна

Економіка природокористування – це наука про раціональне та ефективне використання природних ресурсів, наука про організацію дієвої системи охорони навколишнього середовища.

Природокористування може бути раціональним і нераціональним. Раціональне – це високоефективне, розумне господарювання, яке не призводить до різких змін природно-ресурсного потенціалу і підтримує та підвищує продуктивність природних комплексів або окремих об'єктів, їх красу.

Нераціональне – це таке, в результаті якого природа втрачає здатність до самовідновлення, саморегулювання й самоочищення, порушується рівновага біологічних систем, вичерпуються мінеральні ресурси, погіршується виконання рекреаційних, оздоровчих та естетичних функцій природних об'єктів. Нераціональне використання може бути як навмисне, так і випадкове чи супутнє.

До сучасних принципів економіки природокористування відносять наступні:

1. Принцип альтернативних витрат. Альтернативні витрати виникають у світі обмежених ресурсів при існуванні різних конкуруючих між собою способів їх застосування для задоволення різноманітних потреб і являють собою цінність найкращою з втрачених можливостей альтернативного використання ресурсів (засобів виробництва), витрачені на створення даних товарів і послуг.

2. Принцип «забруднювач платить». Вперше був сформульований в 1972 р. Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР).

В основі даного принципу лежить підхід до інтерналізації зовнішніх витрат, обумовлених забрудненням навколишнього середовища.

Реалізація принципу переслідує досягнення цілей:

- раціонального використання обмежених екологічних ресурсів шляхом примусу забруднювача до компенсації завдається їм екологічного збитку і покриттю відповідних витрат;
- попередження порушень в системі міжнародної торгівлі та конкуренції, обумовлених можливістю державного субсидування природоохоронних заходів.

Принцип застосування найкращої з доступних технологій.

В основі лежить вимога забезпечити не просто захист навколишнього природного середовища, а й реалізацію найбільш ефективних варіантів природоохоронної діяльності.

«Найкраща з доступних технологій» означає технологію, відповідальну сучасної щаблі науково-технічного розвитку і разом з тим практично застосовувану.

Принцип обережності. З метою захисту навколишнього середовища держави відповідно до наявних у них можливостями повинні приймати широкі запобіжні заходи. У разі існування небезпеки широкого або непоправної шкоди недолік наукової інформації не повинен служити причиною для відстрочки ефективних з точки зору витрат заходів щодо запобігання забруднення середовища.

Принцип сталого розвитку. Основні умови переходу до сталого розвитку такі:

- якісне перетворення техніко-технологічного способу виробництва, який повинен забезпечувати збереження екологічних систем та їх здатність служити основою довгострокового розвитку;
- кожна країна визначає свої норми природокористування в межах своєї території. Але в останні роки у зв'язку зі збільшен-

ням транскордонних перенесень різних забруднень, а також таких національних видів діяльності, які шкодять всій планеті (вирубка великих площ лісів, випробування ядерної зброї, розширення атомної енергетики тощо) дедалі більше уваги приділяється підписанню міжнародних угод про методи й норми природокористування.

Література:

1. Електронний ресурс: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/18909/>
2. Електронний ресурс: https://stud.com.ua/16764/ekologiya/osnovni_printsipi_ekonomiki_prirodokoristuvanny3. Електронний ресурс: <https://bookucheba.com/page/ekolog/ist/ist-3--idz-ax254--nf-12.html>

СЕКЦІЯ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ГУТНИК Я. І.

студентка

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Побудова в Україні інноваційної економіки потребує високоякісного людського потенціалу – головного економічного ресурсу для здійснення такої стратегії.

Поняття «людський потенціал» усе частіше використовується в сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових публікаціях. Воно більш глибоке, ніж поняття «людські ресурси», дозволяє характеризувати соціально-економічні, культурні, екологічні та інші аспекти умов життя людини. Людський потенціал – це сукупні можливості окремої людини або населення країни, регіону, іншої спільноти до економічної, соціальної діяльності та до власного розвитку. Поняття людського потенціалу охоплює такі властивості людини, як потреби та інтереси, рівень життя, рівень здоров'я, загальні та професійні знання, кваліфікацію, мотивацію діяльності, ставлення до праці, ініціативність та підприємливість, способи поведінки. Часто під людським потенціалом розуміють нагромаджений запас здоров'я, загальнокультурної професійної компетентності, творчої, підприємницької, цивільної відповідальності, що реалізується в сфері діяльності та у сфері споживання на основі ринкових і неринкових механізмів. Зокрема, найчастіше так характеризують матеріальні ресурси.

Функціонально-типологічний аналіз людського потенціалу показав, що поняття людського потенціалу не тільки системне, але і багатогранне, багаторівневе, містить такі складові, як зовнішній

потенціал (екологічний потенціал, економічний потенціал), внутрішній потенціал: біологічний потенціал (субстрат і функції), духовний потенціал (здібності і потреби). Як духовний, так і біологічний потенціал соціально детерміновані, а суспільний потенціал містить в собі як духовний, так і біологічний потенціали. Якщо формування екологічного та економічного потенціалів більшою мірою носить надіндивідуальний, об'єктивний характер, то біологічний і духовний – суб'єктивний, особистісний. Усі компоненти людського потенціалу нерозривно і всебічно взаємопов'язані між собою. У подальшому більш ретельного наукового дослідження потребують механізми і способи формування, реалізації та управління людським потенціалом.

Концепція розвитку людського потенціалу, яка набула поширення в кінці ХХ ст., виходить з визнання неможливості звести суспільний прогрес до зростання грошового доходу чи примноження матеріального багатства і ґрунтується на принципі: економіка існує для розвитку людей, а не навпаки. Тобто, основним є реалізація важливих для людини можливостей: прожити довге і здорове життя; здобути, оновлювати знання, мати доступ до засобів існування що забезпечує гідний рівень життя.

Способи оптимізації зв'язку між економічним зростанням та людським розвитком: нарощування інвестицій в освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку, що зумовлює активну участь людей у виробництві і розподілі благ; справедливий розподіл доходу і багатства, що забезпечує матеріальну основу людського потенціалу; досягнення збалансованості соціальних витрат; розширення у людей можливості вибору в політичній, соціальній та економічній сфері. Вибір орієнтованого на людський розвиток типу економічного зростання, означає зміну поглядів на співвідношення економічного і соціального аспектів розвитку.

Передумови становлення ринкового механізму реалізації людського потенціалу. Ринковий механізм є невід'ємною підсистемою механізму макроекономічного регулювання у змішаній економічній системі, поряд з державним регулюванням та регулюван-

ням, яке провадять фірми. Він координує і пов'язує рішення суб'єктів ринку праці через систему цін та конкуренцію. Його функціонування узгоджується з законами попиту і пропозиції. Ринок праці має певні особливості: він належить до ресурсних ринків, тому продавцями послуг праці є домогосподарства, економічно активне населення, а покупцями – підприємства, урядові та неурядові інституції; важливу роль на ринку праці відіграють профспілки, асоціації виробників, а також держава; людський ресурс є особливим товаром; заробітна плата – основний вид доходу більшості працівників, родин, її рівень визначає якість робочої сили.

Розвиток людського потенціалу набуває значення головного і визначального фактору економічного зростання. Численні дослідження переконливо показали, що класифікація країн за рівнем їх економічного розвитку у вирішальній мірі визначається якістю людського потенціалу. Від нього в остаточному підсумку залежать і такі параметри, як темпи науково-технічного прогресу, організація і культура праці, її продуктивність. У постіндустріальній економіці вкладення в розвиток людського потенціалу виявляються найефективнішими у порівнянні з усіма іншими напрямками і сферами їх використання.

Рівень розвитку України в майбутньому визначається тим, наскільки результативним виявиться процес нарощування людського потенціалу країни і як ефективно цей потенціал використовуватиметься. В Україні пріоритетними напрямками розвитку людського потенціалу є формування соціально-ринкової системи доходів, формування моделі безперервної освіти та самоосвіти, забезпечення якісно нового рівня охорони здоров'я. В сучасних умовах збереження та збільшення людського потенціалу можливе лише на основі кардинального поліпшення стану сфери доходів. Як підкреслює К. Губін, порівняльний аналіз умов людського розвитку за різних систем формування доходів свідчить про те, що в інтересах основної частини населення України – розбудова в

результаті ринкової трансформації соціально-ринкової системи формування доходів.

В умовах трансформації економіки і з підвищенням ролі новітніх технологій у виробництві, безперервна освіта, що відповідає потребам суспільства та ринку праці, є необхідною умовою та основним засобом, по-перше, здійснює перетворення людського потенціалу в якісний людський капітал, по-друге, надає гуманітарного розвитку, оскільки дозволяють сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватися до сучасних соціально-економічних реалій та забезпечувати собі належну якість життя.

Формування сучасної освітньої парадигми. Необхідною умовою виведення національної економіки на траєкторію постіндустріального розвитку є активізація стратегічної інноваційної складової економічного зростання, що сприятиме збільшенню конкурентоспроможності і відповідно вимагатиме модернізації людського потенціалу країни. Молодь не лише здобуває вищу освіту перед виходом на ринок праці, а й опановує професію і набуває вміння безперервно навчатись і самовдосконалюватись, застосовуючи всі засоби пошуку та використання інформації. Конкурентоспроможність розглядають, як сукупність якісних та кількісних переваг працівників (в освіті, кваліфікації, рівнях компетентності, набутому професійному досвіді, схильності до інновацій, мобільності, вмотивованості до ефективної зайнятості), завдяки яким в умовах конкурентного середовища стануть можливими інноваційні зрушення в економіці країни, забезпечення конкурентних позицій держави на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Вплив міграційних процесів на людський потенціал економіки в Україні. Міграційні процеси (територіальна мобільність населення), складовими яких є стаціонарна або постійна, сезонна, трудова маятникова міграція чи еміграція, значною мірою впливали і впливають на ефективність і раціональне використання людського потенціалу як в Україні в цілому, так і в окремих її регіонах. Внутрішньо регіональні відмінності розвитку. життєвих рівнів

різних соціально-територіальних груп населення, а також демографічні, природні, соціально-психологічні та адміністративно-правові чинники та обмеження посилюють, а в деяких випадках стримують міграційні процеси трудових ресурсів, інтенсивність їх перерозподілу між районами, селами та містами, сферами зайнятості та галузями національної економіки. На напрями, структуру та інтенсивність міграційних потоків також суттєво впливають історичні особливості соціально-економічного розвитку регіонів України та їх природно-географічні умови.

Отже, людський потенціал є головним фактором творення нової економіки, економіки знань в Україні і його безперервне удосконалення впродовж життя – запорука його успішності.

Література:

1. Ольга Стефанишин: «Людський потенціал економіки України» Львів.: ЛНУ імені Івана Франка. 2006. 300 с.
2. Назва статті, режим доступу <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895>
3. Назва статті, дисертації <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6806/1/176pdf.PDF>

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

ДОВБЕНЮК Д. А.

*аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості
м. Київ, Україна*

Актуальність дослідження. Ринку праці належить одна із провідних ролей у формування сталого економічного розвитку національної економіки. Класики економічної теорії, такі як А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, Дж. Кейнс та ін. вважали працю одним із ключових факторів виробництва, так як праці є джерелом

створення додаткової вартості. В багатьох країнах найважчі часи економічної кризи та депресії супроводжуються значним зростанням безробіття та зниженням продуктивності праці. А у період структурних трансформацій економіки, процеси праці змінювалися адаптуючись до нових технологічних реалій та умов. Важливе місце в економічному розвитку країни належить збалансованому зростанню валового продукту регіонів даної країни. Таке зростання можливе лише за умови ефективної роботи регіонального ринку праці, що повинно супроводжуватися механізмами його регулювання.

Мета дослідження. Визначити економічну сутність механізму регулювання регіонального ринку праці на основі дослідження теоретичних та практичних аспектів обраної проблематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням регіонального ринку праці та його регулювання присвятили свої наукові праці провідні українські та зарубіжні науковці. Серед них слід виділити наукові доробки Ю. Маршавіна, Е. Лібанової, О. Антохової, З. Гарасиміва, С. Тюленєва та ін.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження сутності механізму регулювання регіонального ринку праці для початку необхідно визначити саме поняття регіонального ринку праці. О. Антохова зазначає, що регіональний ринок праці – це складова загального ринку праці, а тому він має усі принципові ознаки, як і сукупний (національний) ринок праці. Проте для регіонального ринку праці необхідно визначити специфічні ознаки. По-перше, це поле, де взаємодіють як місцеві, так і зовнішні працедавці та робітники, що, з одного боку, ускладнює систему взаємовідносин, сприяє підвищенню конкуренції, а з іншого – позитивно або негативно впливає на умови праці та ціну робочої сили. По-друге, це поле, де географічні та природні умови впливають найбільшим чином. По-третє, це поле, де національні, ментальні та релігійні аспекти суттєво впливають на вибір працівників і працедавців. По-четверте, особливості видів економічної діяльності в регіонах

суттєво впливають на можливості робітників реалізувати свої фізичні та розумові здібності [1, с. 13].

Л. Шевченко зазначає, що з теоретичного погляду регіональний ринок праці являє собою сукупність соціально-трудоких відносин, форм і методів узгодження і регулювання інтересів безпосередніх виробників і роботодавців (власників фірм), що функціонують у певному регіоні країни [2, с. 177].

Науковці приходять до висновку, що регіональний та загальний (національний) ринки праці мають спільні ознаки. Але, слід зауважити, що регіон є частиною території країни, що має свої специфічні ознаки: територіальна приуроченість, тобто регіон повинен окреслюватись певною визначеною територією, взаємозв'язок виробництв і галузей, що проявляється в комплексності розвитку регіону та забезпечує його функціонування як системи, можливість відтворення потенціалу (природного, виробничого, демографічного, науковотехнічного), своєрідність господарського комплексу, який вирізняє даний район з поміж інших, певна спеціалізація, що визначає місце регіону в територіальному поділі праці, динамічність, яка проявляється у певних змінах, розвитку регіону, наявність зовнішніх зв'язків [3, с. 25].

Враховуючи вищенаведене, можна дати трактування регіонального ринку праці як системи соціально-економічних відносин територіально цілісної частини країни зі своїм яскраво вираженим природним середовищем, структурою економіки, глибокими та різноманітними зв'язками між ними, закінченим циклом відтворення, спільними рисами історичного розвитку, виробничими навиками, соціально-культурними традиціями населення, функціональними особливостями, в якій взаємодіють учасники в особі роботодавців, найманих працівників та держави щодо задоволення попиту і пропозиції на працю та робочі місця.

Поняття механізму регулювання регіонального ринку праці зазвичай ототожнюють із механізмом регулювання національного ринку праці, що призводить до застосування однакових підходів. Використання терміну «механізм» при дослідженні ринку праці не

випадкове, оскільки перший виражає повною мірою поняття цілісності, значення кожного елементу, структури, можливості взаємодії та взаємозв'язку, порушення яких призводить до зміни стрункості всієї системи та її складових. Поняття «механізм» глибоко та змістовно характеризує перебіг ринкових процесів у суспільстві. Він показує динаміку, засоби й характер переходу від одного стану системи до іншого [4, с. 108].

В умовах різноманіття форм власності й форм господарювання, ринкових відносин механізм регулювання ринку праці складається з наступних механізмів: саморегулювання, державного регулювання ринку праці, договірної регулювання. Головними важелями саморегулювання ринку праці є: ціна праці (робочої сили), співвідношення платоспроможного попиту на робочу силу та пропозиції робочої сили, конкуренція. Державне регулювання ринку праці – система правових та організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення ефективної зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили. Договірне регулювання являє собою взаємовідносини між роботодавцями та найнятими працівниками регулюються офіційними договорами – тарифними угодами між державними органами та роботодавцями, колективними договорами, контрактами тощо [5, с. 260-262].

Звідси можна зробити висновок, що сучасний механізм регулювання ринку праці – це поєднання ринкового механізму саморегулювання економічних процесів та системи заходів державного сприяння зайнятості [5, с. 260].

Для регіонального ринку праці буде характерним також регулювання органів місцевого самоврядування. З одного боку такий вид регулювання можна віднести до державного, оскільки використовуються ті самі важелі впливу на ринок праці (податкова політика регіону, нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування). Але місцева влада має глибші знання та розуміння специфіки регіону. Це може дозволити правильно розподілити бюджетні кошти, а також залучити інвестиції в розви-

ток регіону використовуючи власні ресурси та не покладаючись на допомогу держави. Тому для успішного формування механізму регулювання регіонального ринку праці необхідно активно проводити політику децентралізації та давати більше повноважень органам місцевого самоврядування.

Висновки. Як бачимо, регіональний ринок праці займає важливе місце у економічному розвитку регіону. Для формування механізму регулювання ринку праці необхідно враховувати елементи саморегулювання, державного регулювання та договірної регулювання. Одним важливим аспектом розвитку регіонального ринку праці є розвиток органів місцевого самоврядування, чого можна досягти шляхом децентралізації. Тому, з економічної точки зору ефективний механізм регулювання регіонального ринку праці – це процес постійної взаємодії елементів саморегулювання, державного і місцевого регулювання та договірної регулювання для постійного забезпечення максимально високого рівня зайнятості та максимально низького рівня безробіття конкретного регіону.

Література:

1. Антохова О. Сутність трансформаційних змін на регіональному ринку праці / О. Антохова // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2013. – № 18. – С. 9–16.
2. Шевченко Л. С. Ринок праці в аспекті сучасної парадигми регіонального економічного розвитку / Л. С. Шевченко // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – С. 176–183.
3. Герасимів З. М. Основні підходи до розуміння поняття «регіон» / З. М. Герасимів // Агросвіт. – 2012. – № 5. – С. 24–26.
4. Тюленев С. А. Механізм регулювання ринку праці в умовах системної кризи / С. А. Тюленев. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – № 6. – С. 107–109.
5. Куцевалова М. В. Формування ефективного механізму регулювання ринку праці України / М. В. Куцевалова // Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки. – 2016. – № 32. – С. 258–264.

6. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: монографія. – К.: Альтерпрес, 2011. – 396 с.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

СОМИК С. О.

студентка економічного факультету

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Активна українська молодь прагне започаткувати власний бізнес задля отримання прибутку та перспектив у майбутньому. Підприємництво може відкрити перед кожним неабиякі можливості для особистого розвитку. Ця діяльність спирається, передусім, на власні інтереси та задовольняє егоїзм підприємця шляхом отримання прибутку. З іншого боку, з кожним днем молоді люди починають все більше звертати увагу на такі проблеми як: глобальне потепління і забруднення довкілля, соціальна нерівність та безробіття, відсутність повного миру та дискримінація за гендерним або соціальним станом. Небайдужість до цих питань спонукає створювати благодійні організації, фінансове забезпечення яких на пряму є залежним від спонсорів чи волонтерів. Об'єднавши два напрями: бізнес, як фінансову основу та благодійні організації, як підтримку і активізацію соціального впливу, було утворено – соціальне підприємництво.

Зарубіжні (Дж. Майр і І. Марті) та українські (З. Галушко, О. Кіреєва) учені сходяться на думці, що соціальне підприємництво є господарською діяльністю, заснованою на самоокупній основі, з виробництва соціально значущого продукту або послуги із застосуванням інноваційних рішень, які перетворюють на користь суспільства саму послугу та механізми її економічної реалізації [1, с. 2].

Засновник міжнародної організації «Ашока», яка об'єднує лідерів з соціального підприємництва усього світу, Б. Дрейтон вважає соціальне підприємництво інноваційним підходом, який допомагає вирішити актуальні соціальні проблеми, і саме воно допомагає активізувати економічну та соціальну сферу у країнах з різним економічним розвитком. Загалом соціальне підприємництво має такі ознаки як:

- соціальний вплив;
- прозорість;
- застосування нових, унікальних підходів, що дозволяють активізувати соціальний вплив;
- самоокупність і фінансова стійкість (здатність підприємства вирішувати соціальні проблеми коштами, які одержані від власної діяльності);
- масштабованість (збільшення масштабу діяльності соціального підприємства (на національному та міжнародному рівнях) і розповсюдження досвіду (моделі) з метою збільшення соціального впливу);
- підприємницький підхід (здатність соціального підприємця бачити провали ринку, знаходити можливості, акумулювати ресурси, розробляти нові рішення, які спричиняють довгостроковий позитивний вплив на суспільство в цілому) [2, ст. 18].

Соціальне підприємництво для України – явище нове і розвивається поки що завдяки, в основному, не державі або приватним інвесторам, а, швидше, – окремим ентузіастам. Розвиток соціального підприємництва в країні – це тривалий процес, масштаб і темпи якого неможливо прогнозувати.

Зростання актуальності цієї теми для України обумовлена, по-перше, реакцією суспільства на соціальні, економічні та політичні виклики, які пов'язані із російською військовою агресією проти України, та, по-друге, – з процесом реформування країни в цілому. Невід'ємною частиною популяризації соціального підприємництва є надання державою економічних переваг соціальним підприємцям, і це не лише в грошовому еквіваленті. До того ж, радянське

минуле, яке сформувало впевненість у тому, що держава подбає про всіх і кожного – можна вважати першою перепорою для розвитку соціального підприємництва в Україні. Через це, багато громадян мають споживацьке ставлення та байдужість до усього, що не стосується їх особисто. Такі ситуації саме призводять до розчарування ентузіастів, чії ініціативи і починання є неуспішними через байдужість іншої частини населення. Створення соціальних підприємств в Україні є дуже актуальним, бо існує великий спектр соціальних проблем, які потребують вирішення. Оскільки уряд не є активним у вирішенні даного питання, велика частина громадян відчуває зневіру і апатію нині. Це і призводить до гальмування розвитку малого та середнього бізнесу.

Негативним наслідком розвитку соціального підприємництва в Україні може бути те, що існує ймовірність перекладання соціальної відповідальності з незахищених верств населення з держави на новостворені підприємства.

Український економіст Наумова М. стверджує, що розвитку соціальних підприємств в Україні заважають такі негативні фактори як [4, с. 13-22]:

- стрімке зростання цін на енергоносії. Вирішити цю проблему можна, якщо перейти на використання альтернативних джерел енергії;

- нестабільна політична та економічна ситуації нашої країни, які не викликають довіри з боку іноземних інвесторів, тому доцільним є запровадити систему державних гарантій;

- розвиток корупційної діяльності, який здійснює руйнівний вплив на економіку країни і на соціальне життя суспільства. Для прозорості діяльності соціальних підприємств потрібно організувати єдину комунікаційну платформу та долучати до співпраці засоби масової інформації;

- абсолютна відсутність підтримки з боку держави.

Загалом сфера соціального підприємництва дає змогу для України отримати добрі перспективи. Насамперед це [3, с. 13-17]:

1) подолання соціальної ізоляції, зокрема залучення людських ресурсів, які мало задіяні в традиційному бізнесу (люди з інвалідністю, внутрішньо-переміщені особи, постраждалі від збройних конфліктів, учасники військових дій, люди похилого віку, молодь з проблемами соціалізації, люди з важкими хронічними захворюваннями, багатодітні родини, тощо). Соціальне підприємство зробить працівників з перерахованих соціальних груп більш фінансово незалежними та впевненими у собі;

2) знаходження шляхів для реформування державних соціальних послуг та розвиток соціальних ініціатив, тобто залучення громадян до участі в соціальних проектах на волонтерських засадах та об'єднання людей навколо соціальних проблем;

3) поява нових видів соціальних послуг, які залишаються поза увагою звичайного бізнесу, у зв'язку з малоприбутковістю, низькою популярністю або відсутності потрібної професійної підготовки;

4) споживацька культура українців змінюється на краще. Це суттєво відчутно, оскільки нині в людей збільшується лояльність до продукції соціальних підприємств, бо відчуття причетності до корисної справи, та ще й у досить простий спосіб (купівля необхідного товару чи послуги) є вагомим аргументом на користь соціальних підприємств. Оскільки малого бізнесу в Україні відносно мало, тобто конкуренція відсутня, то соціальні підприємці можуть легко знаходити своїх покупців, формувати більш свідому культуру споживання у громадах;

5) великий бізнес завжди зацікавлений в аутсорсингу. Більшість великих підприємств не утримують низку допоміжних служб і підрозділів, оскільки це постійні витрати, тому часто простежується тенденція на замовлення таких послуг, як прибирання, транспортування, кур'єрська доставка, обслуговування оргтехніки і мереж, реклама і зв'язки з громадськістю, організація подій, освітні послуги, бухгалтерський облік, виробництво різних деталей тощо, що сприятиме розвитку малого бізнесу.

Запровадження вивчення предмету чи теми соціального підприємництва в межах здобуття освіти для студентів і школярів стане фундаментальною засадою для формування свідомості молоді, що б спричиняло її розвиток у майбутньому. Нині розвиток соціального підприємництва в Україні дуже залежить від зарубіжної підтримки, зокрема США та Німеччини, відносини з якими є закріплені у міжнародних договорах. Поділяємо думку І. Березняка, що ключем до успішного розвитку соціальних підприємств в нашій державі є необхідність вироблення національних стратегій розвитку соціального підприємництва, які дозволили б скоординувати зусилля всіх зацікавлених сторін – підприємців, громадських організацій, донорських структур і держави) [5, с. 35]. Адже за чіткої і скоординованої роботи тих, хто в цей процес вже залучений, а також фінансування окремих проєктів, стане можливим системне вирішення проблеми.

Отже, українське суспільство хоче підвищувати якість свого життя, незалежно від приналежності до різних соціальних груп і розвиток соціального підприємництва в Україні є незворотним процесом. Має рацію К. Смаглій, що «соціальне підприємництво може стати рушійною силою позитивних змін у секторі громадських та благодійних організацій, інструментом для досягнення вищої продуктивності, справедливості та сталості надання соціальних послуг» [2, с. 72]. Громадянам треба не просто докладати зусилля для розвитку власних маркетингових стратегій, а й в галузях освіти, культури, політики, соціальної сфери, створювати об'єднання та міжсекторальні партнерства.

Соціальне підприємництво в Україні варто розглядати як інноваційну діяльність, що є дієвим засобом досягнення інноваційного розвитку суспільства в сучасних економічних умовах. Його популяризація вимагає вивчення зарубіжного досвіду, розроблення законодавчої бази. Соціальне підприємництво належить до перспективних видів відповідальності, адже ґрунтується на усвідомленні суб'єктом свого обов'язку перед суспільством. Нині нам необхідно визначити національну специфіку цього явища та

способи підтримки його з боку держави, адже завдяки розвитку соціальних підприємств в Україні зростатиме і соціально-економічний рівень країни, населення.

Література:

1. Сотула О. В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки / Сотула Е. О. // Ефективна економіка. – 2013. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_72.
2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. – К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 190 ст.
3. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. / Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. – Київ, ТОВ «Агентство «Україна», 2017, 94 с.
4. М. Наумова / Перспективи і проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Економіка, 2016. С. 13-22.
5. Березяк І. І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 31-36.

СЕКЦІЯ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

АУДИТ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

БРУХАЛЬ В. Р.

*студент Навчально-наукового інституту обліку,
аналізу та аудиту*

*Національний університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Міжнародна практика свідчить, що позитивні тенденції економічного розвитку країни спостерігаються лише за наявності достатнього обсягу інвестиційних ресурсів та ефективного їх використання. Акумулюючи капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, інвестиції стимулюють процес розширеного відтворення виробництва, створюють нові вартості та в повній мірі сприяють динамічним економічним зрушенням. Ефективна інвестиційна діяльність в умовах ринку залежить від організації контролю. Аудит є однією з форм фінансово-господарського контролю інвестиційної діяльності [1]. Аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [3]. Завданням аудиту інвестиційних проектів полягає у визначенні доцільності вкладення інвестицій в певну галузь, ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Інвестиційна діяльність забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проектів і проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних ціннос-

тей. Інвестиційний проект – це комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності з використанням цінностей відповідно до положень Інвестиційного Закону [2].

Під інвестиціями слід розуміти тільки ті вкладення, метою яких є отримання прибутку (доходу). Саме за цією метою потрібно відрізняти інвестиції від інших вкладень коштів. Для організації ефективного аудиту і з метою комплексного аналізу важливе значення має класифікація інвестицій, яку можна проводити, виходячи з різних критеріїв – об'єктів вкладення, суб'єктів інвестування, терміну інвестування, ступеня ризику, характеру участі в інвестуванні та ін.

Особливості аудиту інвестиційної діяльності полягає в тому, що інвестиційна діяльність – це самостійний вид діяльності, яке здійснюється підприємством, що виступає, як замовник. До об'єктів аудиту належать інвестиційні вкладення в майнових та інтелектуальних цінностях, інноваційна діяльність, яка охоплює планування та фінансування капітальних вкладень, збалансування ресурсів та виконання цих планів, та відображення в бухгалтерському обліку і звітності. Суб'єктами аудиту інвестицій можуть бути зовнішні незалежні аудитори (аудиторські фірми) та внутрішні, якщо на підприємстві є служба внутрішнього аудиту. Метою аудиту інвестицій є виявлення можливих резервів ефективнішого використання інвестиційних ресурсів, визначення заходів щодо покращення прибутковості інвестиційного проекту, оптимізація витрат та доходів по інвестиціям.

Економічна ефективність діяльності підприємств, забезпечення високих темпів їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках значною мірою визначаються рівнем і діапазоном їх інвестиційної діяльності.

Формування напрямів цієї діяльності, системи її довгострокових цілей та вибір найефективніших шляхів їх досягнення з урахуванням перспективи являє собою процес розробки інвестиційної стратегії, яка, хоча в основному і орієнтована на довгострокові цілі, містить також окремі середньострокові та короткострокові елементи, які зрештою ведуть до вироблення конкретних управлінських рішень у разі формування інвестиційного портфеля та реалізації інвестиційних програм і проектів.

Використання іноземних інвестицій для розвитку національної економіки забезпечує більш швидке її входження до світової господарської системи. Ступінь розвитку іноземного інвестування є критерієм зрілості ринкових реформ, довіри світового співтовариства до політичного курсу України. Інвестиції виступають засобом забезпечення умов переходу до економічного зростання, науково-технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро- та мікрорівнях. Залучення коштів іноземних інвесторів для здійснення економічних перетворень у нашій країні може бути реалізовано тільки за умови повної довіри і співпраці між учасниками інвестиційного процесу, забезпечення їх оперативною та достовірною інформацією. Однією з важливих проблем низької активності інвестиційного ринку в Україні є певний рівень недовіри до фінансової звітності та економічної інформації, що надається українською стороною. Зазначені документи не тільки не дозволяють приймати рішення про фінансування, але й не дають змоги оцінювати ефективність отриманих пропозицій. У зв'язку з цим нагальним питанням стає розробка ефективної методики обліку, аналізу та аудиту іноземних інвестицій з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів, а також сучасних досягнень у галузі інформаційних технологій.

У жовтні 2019 року Кабінетом Міністрів було представлено програму до 2024 року. Серед іншого, поставлена мета залучення ПІІ на рівні 50 млрд USD, в результаті чого буде досягнуто зростання економіки країни на 40%, а також скорочено державний борг

до 40% ВВП з нинішніх 60%. Для того, щоб продемонструвати інвесторам переваги України як потенційного об'єкта фінансування, потрібно створити додаткові інституції, організації та програми, ключовим завданням яких буде підвищення інвестиційної привабливості держави на світовому ринку. При успішній реалізації такого завдання, країна може розраховувати на зазначені 50 млрд USD.

Отже, на основі визначення сутності інвестиційного аудиту та його завдань можна зробити висновок, що безумовно інвестиційні проекти важливі. А необхідною складовою функціонування інвестиційних проектів є їх аудит.

Література:

1. Грицай Т. Інвестиційний проект як економічна категорія / Т. Грицай // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 8. – Ст. 272-278.
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

ВЕНТА Н. С.

студент

Науковий керівник: ТЕСАК О. В.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри обліку та аналізу

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Від початку появи управлінського обліку, так і по сьогоднішній день, між науковцями виникають суперечки і дискусії щодо його актуальності та необхідності застосування. Більшість з них стверджують, що для ефективного функціонування підприємства цілком достатньо ведення бухгалтерського обліку, проте, на противагу

цьому твердженню прихильники управлінського обліку приводять успішний досвід економічно розвинутих країн, де широко розповсюджене використання даного виду обліку. Необхідність впровадження і ведення управлінського обліку спричинене насамперед високим рівнем конкуренції, значним впливом на діяльність підприємства багатьох факторів (зовнішніх і внутрішніх), тому задля підвищення ефективності господарської діяльності, прийняття раціональних управлінських рішень саме застосування внутрішньогосподарського обліку покликане забезпечити створення інформаційної бази для вирішення основних завдань та досягнення поставленої мети.

Управлінський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, систематизації, інтерпретації та передавання інформації, яку менеджери різних рівнів управління підприємством використовують для планування, оцінювання, контролювання і регулювання його діяльності, а також для прийняття управлінських рішень [1, с. 5]. Впровадження управлінського обліку на підприємстві сприяє підвищенню комунікаційного зв'язку між рівнями управління та структурними підрозділами під час обміну інформацією (так, згідно з визначенням СІМА (Інституту професійних бухгалтерів у сфері управлінського обліку, Велика Британія), управлінський облік – це невід'ємна частина менеджменту) і окрім цього однією з основних переваг ведення управлінського обліку – є постійне управління витратами для отримання максимального прибутку.

На жаль, лиш одного усвідомлення керівництва щодо потреби ведення управлінського обліку недостатньо, оскільки на шляху його організації та впровадження підприємство стикається зі значною кількістю проблем. В першу чергу – це врахування певних особливостей (структури, виду та масштабів діяльності, технології та організації конкретного виробництва, виду продукції (робіт, послуг) тощо) [2], тому враховуючи наведені аспекти підприємству необхідно самостійно розробити методологію ведення управлінського обліку. Про це свідчить Закон України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність», де зазначається, що підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій [3]. Організація управлінського обліку ускладнюється й відсутністю чітких рекомендацій, положень та нормативних актів щодо процесу ведення обліку, тому керівництву підприємства необхідно обрати один із варіантів: скористатись послугами фірми, що спеціалізується по цьому, або ж запровадити самостійно. Перевагами першого варіанту є робота професіоналів, які мінімізують кількість помилок, проте недоліком можна вважати дороговартісну ціну та можливість не передбачення всіх особливостей функціонування підприємства. Обираючи другий варіант, його перевагами може бути – система управлінського обліку враховуватиме всі сторони діяльності підприємства, буде простою та зручною, але саме її впровадження є достатньо трудомістким процесом.

Також, необхідно зауважити, що на сьогоднішній день введення та організація ефективного управлінського обліку вітчизняного підприємства значно залежить і від ступеня комп'ютеризації його діяльності. Так, вимогам ринкової економіки найкраще відповідає форма обліку, орієнтована на широке використання мереж ПЕОМ і створення автоматизованих робочих місць бухгалтера [4, с. 178]. Відповідно, працюючи із системою управлінського обліку, бухгалтеру необхідно використовувати найкращі програмні продукти, що адаптовані на прийоми і методи ведення господарської діяльності в Україні. Адже, на міжнародному ринку багато різноманітних програм, проте вони не придатні для використання на українських підприємствах.

Ще одна проблема, яка впливає при організації управлінського обліку – це не розуміння даного виду обліку деякими учасниками вищого керівництва великих підприємств. Як правило, це зумовлено сприйняттям управлінського обліку як частини бухгалтерської інформації, необхідної для зовнішнього фінансового аналізу [5, с. 159-165]. І часто керівники українських компаній

знайомі із загальними теоретичними основами управлінського обліку та не уявляють собі, як його застосовувати на практиці.

Крім цього, варто зазначити, що впровадження управлінського обліку потребує додаткових ресурсів, як у вигляді грошей, так і часу, залучення додаткових працівників, підвищення кваліфікації певних працівників, а також стимулювання їх до навчання, широке делегування повноважень і відповідальності, і крім цього необхідна безпосередня участь керівництва у всьому процесі.

Таким чином, можна зробити висновок, що ведення управлінського обліку на підприємстві є перспективним і ефективним інструментом, оскільки, забезпечує явні конкурентні переваги у вигляді необхідної інформації та підвищення ефективності господарської діяльності підприємства загалом. Успішний досвід підприємств, на яких ведеться управлінський облік повинен служити прикладом і вагомим переконанням щодо його запровадження.

Література:

1. Партин Г. О. Управлінський облік: підручник / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, А. І. Ясінська, Т. І. Воскресенська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 340 с.
2. Організація управлінського обліку на підприємстві. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – studopedia.com.ua. – Режим доступу: <https://studopedia.com.ua>.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.11.2018, 2545-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Довжик О. О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах / О. О. Довжик // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – № 2. – 2012.
5. Букало Н. Управлінський облік як складова частина обліку підприємства / Н. Букало // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – № 1. – 2017. – С. 159-165.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

ВОЛЕНЦУК Н. А.

кандидат економічних наук

*Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція
Національної академії аграрних наук України
м. Покровськ, Донецька область, Україна*

Довгострокове функціонування та розвиток підприємства безпосередньо залежить від наявності дієвої системи управління, яка сприятиме формуванню передумов для успішного здійснення господарської діяльності. Ця система є складним механізмом, який об'єднує процеси обліку, економічного аналізу, контролю з метою створення якісного облікового забезпечення.

Науковці розглядають облікове забезпечення через призму різних підходів, в тому числі процесного та системного. Під обліковим забезпеченням через призму системного підходу розуміється система, яка існує в єдиному інформаційному просторі, базисом якої виступає інформація бухгалтерського обліку; всі підсистеми облікового забезпечення перебувають у взаємодії. Під обліковим забезпеченням через призму процесного підходу розуміється процес створення та передачі якісної облікової інформації у вигляді, придатному для прийняття рішень та контролю за їх виконанням з боку керівництва [1; 2].

Ефективне управління нематеріальними активами можливе за умови формування своєчасного та достовірного інформаційного забезпечення, що генерується обліковою системою підприємства. В межах облікової системи формується облікове забезпечення, мета якого полягає в формуванні та своєчасному постачанні облікової інформації в систему управління з метою прийняття ефективних управлінських рішень. Процес формування облікового забезпечення містить виявлення, вимірювання, реєстрацію та накопичення первинної облікової інформації; узагальнення інформації

шляхом формування звітності; аналіз сформованої інформації. Облікове забезпечення розглядаємо як частину системи управління, яке здатне надавати важливу інформацію з метою оцінки та контролю результатів діяльності суб'єкта господарювання, планування майбутньої стратегії його розвитку. В рамках облікового забезпечення формується облікова інформація, яка узагальнює результати діяльності підприємства, виступає базою для аналітичних розрахунків.

Для обґрунтування та прийняття рішень менеджментом повинно бути сформовано достовірне, адекватне інформаційне забезпечення. Ключовою ланкою формування інформації є бухгалтерський облік, основне завдання якого полягає у наданні необхідних даних всім зацікавленим сторонам для прийняття виважених економічних рішень. Елементи методу бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, рахунки, подвійний запис, оцінка, калькулювання, баланс та звітність) розглядаються в якості інструментів підготовки релевантних даних на всіх етапах прийняття управлінських рішень. Взаємодія елементів бухгалтерського обліку та управлінських функцій підвищує ефективність і результативність системи управління нематеріальними активами. Чітко налагоджений бухгалтерський облік своєчасно має забезпечувати суб'єктів управління повною, релевантною та достовірною інформацією для виконання ними аналізу господарської діяльності підприємства та обґрунтування відповідних управлінських рішень.

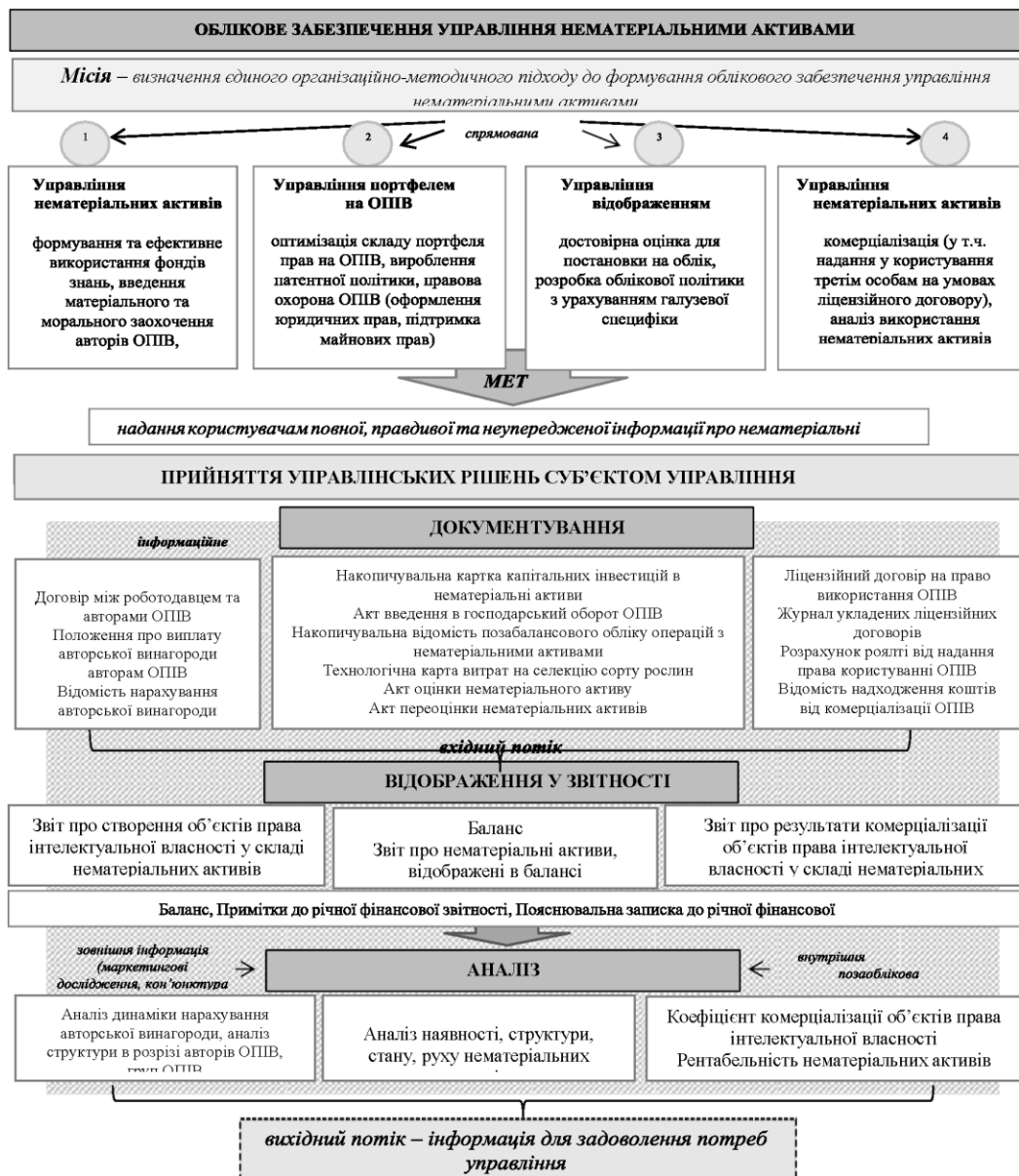
Вхідним потоком облікової системи є факти господарського життя, які знаходять своє відображення в первинних документах та на рахунках бухгалтерського обліку. Узагальнена та систематизована облікова інформація підготовлюється підсистемою бухгалтерського обліку в вигляді звітності. Через звітність вона передається до підсистеми аналізу, в результаті чого на виході утворюється аналітична інформація, необхідна для задоволення потреб управління. За допомогою каналів зворотного зв'язку

суб'єкт управління здійснює контроль за ефективністю прийнятих рішень та робить відповідні коригування.

Для ефективного управління нематеріальними активами у взаємозв'язку повинні знаходитись підсистеми обліку, аналізу та контролю. Підсистема обліку включає: акумулювання даних різних видів обліку, що ведеться підприємством; розробка облікової документації; підготовка звітності. Тобто, облік забезпечує збір даних, що передбачає групування облікової інформації у потрібному розрізі для потреб управління, складання бухгалтерської звітності. В результаті дослідження встановлено, що належним чином побудована облікова система стане інформаційним забезпеченням системи управління, на базі якого будуть прийматись управлінські рішення щодо ефективності використання нематеріальних активів. Підсистема аналізу повинна забезпечувати надання повної інформації щодо формування та напрямів використання нематеріальних активів та включає: аналіз ефективності використання нематеріальних активів; аналіз результатів комерціалізації ОПВ; розробка прогнозів на основі отриманих даних. Підсистема контролю повинна забезпечувати контроль за виконання управлінських рішень, розробку заходів щодо підвищення ефективності використання нематеріальних активів, пошук джерел активізації та залучення їх в господарських оборот.

Дослідження та поглиблення теоретичного підґрунтя, удосконалення методичних засад обліку нематеріальних активів сприяло розробці концептуального підходу до побудови облікового забезпечення управління нематеріальними активами, що базується на оптимізації документального забезпечення, методичного інструментарію оцінки та аналізу (рис. 1).

Удосконалене облікове забезпечення управління нематеріальними активами виступатиме інформаційною підтримкою прийняття тактичних та стратегічних рішень для забезпечення довгострокового функціонування та інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Рис. 1. Концептуальний підхід до побудови облікового забезпечення управління нематеріальними активами

В результаті дослідження встановлено, що ефективне управління нематеріальними активами потребує налагодженої системи облікового забезпечення, здатного своєчасно формувати достовірну інформацію для потреб управління. З огляду на це удосконалено організаційні та методичні засади ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів за рахунок оптимізованого документального забезпечення, методичного інструментарію оцінки, змістовної наповненості звітності. Даний підхід забезпечить

систему управління повною та своєчасною обліковою інформацією з метою довгострокового функціонування та інноваційного розвитку підприємства.

Література:

1. Касич А.О., Циган Р.М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. Облік і фінанси. 2017. № 3 (77). С. 28-37.
2. Куцик П.О., Дрогобицький І.М., Плиса З.П., Скоп Х.І. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства : монографія. Львів : Растр-7, 2016. 268 с.
3. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів : наказ Міністерства України від 22.11.2004 р. № 732. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04>.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

МЯКІШЕВА Ю. С

студентка

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Контроль є обов'язковим елементом будь-якої галузі державного управління. Податковий контроль виступає гарантією задоволення публічних майнових інтересів та важливим чинником соціально-економічної стабільності держави, її фінансової безпеки.

В умовах нестачі фінансових ресурсів на рівні держави, суб'єктів господарювання і домогосподарств, незадовільного наповнення державного і місцевих бюджетів, бюджетів загальнодержавних спеціалізованих фондів, низької податкової культури особливої уваги потребує вдосконалення, підвищення дієвості й ефективності податкового контролю [4].

Питанням податкового контролю присвячено роботи багатьох науковців, зокрема, С. Богачова, О. Жигаленко, Ю. Іванова, Т. Кравцової, І. Литвинчук, Г. Нестерова, О. Ногіної, Л. Сибагатуліної, Ю. Соловйової, Д. Французова, А. Чередніченко, Л. Черномордова, Т. Шашкової та ін. Однак щодо деяких теоретичних питань погляди дослідників розходяться. Дискусійним залишаються і питання щодо сутності і функціонального призначення, мети і завдань, а також принципів організації податкового контролю. З огляду на це подальших досліджень потребує визначення сутності і різновидів податкового контролю, його складових.

Метою роботи є уточнення сутності і змістовних характеристик податкового контролю.

Податковий контроль властивий будь-якій державі. Саме він створює умови для виконання податками повною мірою своїх функцій, а насамперед формування грошових ресурсів держави [4]. На сьогодні законодавчо встановленого визначення терміну «податкового контролю» у діючому законодавстві України не існує.

Сутність контролю відображена в ст. 1 Лімської декларації керівних принципів контролю, згідно з якою контроль – це не самоціль, а невід’ємна частина системи регулювання, цілю якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушення принципів законності, ефективності і збереження витрат матеріальних ресурсів на більш ранній стадії, з тим щоб мати можливість прийняти заходи направлені на виправлення відхилень, а в окремих випадках притягнути винних до відповідальності, одержати компенсацію за отриманий збиток і здійснити заходи по запобіганню чи скороченню таких порушень в майбутньому.

Досліджуючи значення поняття «податкового контролю», стикаємось з проблемою не тільки звуження функції контролю, а й взагалі з повною відсутністю системного розгляду цього поняття деякими авторами. Отже, виявлення сутності «податкового контролю» потребує виділення суттєвих ознак цього поняття. Проведемо аналіз ключових ознак поняття «податковий контроль» (табл. 1).

До першої групи основних ключових ознак більшість економістів відносять «заходи по реєстрації, обліку і контролю».

Слід погодитися, що податковий контроль відбувається з моменту реєстрації платника в органах ДПС і під час ведення обліку платників податків, однак вважається доцільним віднести ці ключові ознаки до одних із основних при визначенні поняття «податкового контролю» [4].

Друга група ознак включає в себе «заходи спостереження, нагляду, огляд, виявлення відхилень». Таке визначення є досить суперечливим, адже можна спостерігати, але так і не мати кінцевого результату, оскільки за допомогою спостереження, без конкретних дій і заходів, неможливо поповнювати бюджет держави.

Таблиця 1

**Аналіз поняття «податковий контроль»
за ключовими ознаками [2]**

Групи	Ключеві ознаки	Автори
1	2	3
1	Заходи по реєстрації, обліку і контролю	Завгородний В.П., Ісаншина Г.Ю., Пансков В.Г. Тимченко О.М., Іванов Ю.Б, Карпова В.В., Карпов Л.М., Кодекс Республіки Беларусь
2	Заходи спостереження, огляд, виявлення відхилень	Онищенко В.А., Хмільовська К.В., Крисоватий А.І. Романовский Н.В., Врублевская О., Кодекс Республіки Беларусь
3	Податкова перевірка,	Вінницький Д.В, Толкушкин А.В., Кучерявенко Н.П., Воїнова Т.С.
4	Моніторинг, одержання і обробка інформації	Романовский Н.В., Врублевская О.
5	Система заходів	Кодекс Республіки Беларусь

1	2	3
6	Єдина система обліку, контроль нарахування фінансових санкцій,	Хомутено В.П., Кодекс Азербайджанской Республики
7	додержанням податкового законодавства	Чернявський О.П., Кодекс Азербайджанской Республики, Завгородній В.П., Ісаншина Г.Ю., Пансков В.Г. Тимченко О.М.
8	Застосування мір відповідальності, здійснення примусових податкових вилучень	Ногіна О.А.

Тобто предмет вивчення повинен базуватися на фактах, спостереженнях, які підлягають перевірці через проведення відповідних процедур. Існує також позиція, що в поняття податкового контролю включаються лише такі головні ознаки, як «моніторинг, одержання і обробка інформації». Проте не можна зводити контроль лише до цих трьох складових, не враховуючи, що в разі виявлення відхилення податкових надходжень від заданих параметрів є необхідним одержання пояснень, а вразі скоєння податкових правопорушень – застосування відповідних мір відповідальності (нарахування фінансових санкцій). В свою чергу виявлення правопорушень буде неможливим без проведення заходів спостереження, огляду, проведення податкової перевірки обліку і звітності.

Проаналізувавши підходи авторів до визначення поняття «податкового контролю», «податковий контроль можна охарактеризувати як систему дій та заходів, що направлена на контроль за виконанням податкового законодавства шляхом проведення реєст-

рації і обліку платників, та застосуванням різних форм і методів податкового контролю, контролюючими органами з метою забезпечення грошовими ресурсами бюджету і державних цільових фондів [1].

Отже, інститут податкового контролю – це складовий елемент загальної структури контролюючих органів держави. На підставі проведеного аналізу визначено, що система податкового контролю є сукупністю таких взаємопов'язаних, взаємодіючих елементів, як суб'єкт, об'єкт, предмет податкового контролю, а також процес податкового контролю, які складаються в цілісне утворення з метою реалізації податкового контролю як функції державного управління. Сучасна практика здійснення податкового контролю ще не повною мірою відповідає критеріям ефективності податкової системи, тому її необхідно вдосконалювати.

Література:

1. Литвинчук І. Податковий контроль: напрями удосконалення / І. Литвинчук // Вісник ЖДТУ. 2016. № 2. С. 19-24.
2. Чернякова Т. Шляхи удосконалення податкового контролю в Україні / Т. Чернякова // Прометей. 2014. № 2 (29). С. 188-190.
3. Демиденко Л.М., Субботович Ю.Л. Податкова система. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 340 с.
4. Литвинчук І. В. Податковий контроль: напрями удосконалення [Електронний ресурс] / І. В. Литвинчук, Н. М. Бурківська // Вісник ЖДТУ. 2009. № 2. Режим доступу : <http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/>.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ЗАВДАННЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ

СТЕПАНЕНКО О. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

Основною метою господарської діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Досягнення цієї мети забезпечується багатьма чинниками, серед яких важливе значення має модернізація діючих і введення в експлуатацію нових основних засобів, а також ефективне їх використання. Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю та використанням таких об'єктів, які повинні характеризуватися відповідним технічним рівнем, який забезпечує ефективність процесу виробництва. Склад та структура обладнання, безпосередньо впливає на обсяг виробництва та споживчі властивості продукції, що випускається. Аналітична оцінка наявності й стану основних засобів дає можливість розраховувати показники та шляхи підвищення ефективності їх використання, прогнозувати необхідність залучення коштів для придбання нових об'єктів у зв'язку з фізичним зношенням наявних. Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів того чи іншого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Виходячи з цього, *метою* проведення аналізу основних засобів є: пошук резервів підвищення обсягу випуску продукції через ефективність використання обладнання; скорочення витрат пов'язаних з експлуатацією, модернізацією, технічним переоснащенням, переобладнанням основних виробничих засобів.

Всю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо підвищення ефективності використання основних засобів підприємства можна умовно поділити на дві складові:

1) збільшення екстенсивного завантаження; 2) підвищення інтенсивного навантаження. До *інтенсивних* напрямів відносять: механізацію та автоматизацію виробництва; технічне переозброєння та модернізацію підприємства; удосконалення технологічних процесів; скорочення тривалості операційного циклу виробництва; застосування прогресивних форм організації та управління виробництвом; підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня промислово-виробничого персоналу.

В частині *екстенсивних* напрямків підвищення ефективності використання основних засобів є: скорочення простоїв обладнання внаслідок своєчасного забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами комплектуючими виробами; підвищення якості ремонтів та обслуговування обладнання; збільшення кількості машино-змін роботи обладнання; зменшення кількості непрацюючого устаткування; введення в експлуатацію додаткового обладнання.

Але при цьому слід дотримуватись двох основних правил:

по-перше, якщо екстенсивне завантаження машин та устаткування обмежується тільки календарним фондом часу, то можливості підвищення інтенсивного навантаження устаткування, його продуктивності практично не є такими обмеженими;

по-друге, здійснення заходів екстенсивного напрямку зазвичай не потребує капітальних витрат, а підвищення рівня інтенсивного використання виробничого апарату пов'язане, як правило, зі значними інвестиціями; проте останні порівняно швидко повертаються за рахунок отриманого додаткового економічного ефекту.

Ефективне використання основних засобів покращує техніко-економічні показники виробництва, в тому числі сприяє збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості та трудомісткості виготовлення, зростанню прибутку. Ефективність експлуатації об'єктів визначається їх «місцем» на кривій життєвого циклу і положенням товарів на ринку. Різні сполучення цих двох параметрів характеризують цілком певні співвідношення результатів і витрат при виготовленні продукції. Аналіз основних засобів може проводитися за кількома напрямами, розробка яких у комплексі

дозволяє оцінити структуру, динаміку та ефективність використання. Особливістю такого аналітичного дослідження є його багаторівнева структура, кінцева мета якого – це виявлення можливостей збільшення обсягів випуску і продажу продукції без додаткового залучення ресурсів та визначення потреб у відновленні або в розширенні виробничого потенціалу.

Факторами, від яких залежить якість аналітичної оцінки основних засобів, є досконало побудована система обліку основних засобів, тобто повна та правильна їх класифікація та оцінка (в частині надходження та вибуття), достовірність відображення облікової інформації в первинних документах та фінансовій звітності підприємства. При цьому, методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень:

1) функціональна корисність об'єктів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбання та експлуатації розподілені в часі;

2) момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства;

3) ефективність використання основних засобів оцінюється по-різному, залежно від їх виду, функціонального призначення, характеру участі у виробничому процесі.

Основні засоби й довгострокові капітальні інвестиції в такі об'єкти мають особливий вплив на фінансовий стан підприємства та результати його діяльності. Характер цього впливу залежить від шляху надходження (вибуття) основних засобів, а саме:

1) *придбання за грошові кошти* – на вартість придбаних об'єктів збільшується загальна сума необоротних активів підприємства, зменшується розмір більш ліквідних активів, погіршується платоспроможність;

2) *безоплатне отримання* – збільшується розмір власного капіталу, при цьому, зростає фінансова стійкість, але одночасно, збільшується питома вага амортизаційних відрахувань та витрат на

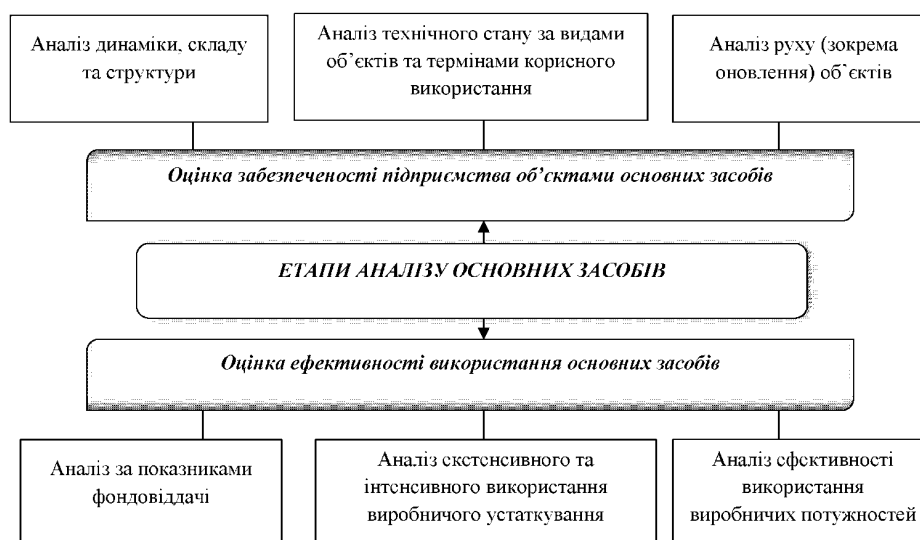
підтримання об'єктів в робочому стані, що при низькій фондівдачі таких основних засобів може спричинити зменшення прибутку та рентабельності;

3) *реалізація за грошові кошти* – формується фінансовий результат від операційної діяльності, який збільшує (зменшує) прибуток підприємства, при цьому, зменшується розмір основних засобів та підвищується ліквідність балансу;

4) *безоплатна передача* – на величину витрат від безоплатної передачі об'єктів зменшується чистий прибуток та вартість основних засобів;

5) *списання (ліквідація) об'єктів* – фінансовий результат визначається за кожним об'єктом, і в результаті підприємство, як правило, отримує збитки, які можуть бути зменшені на суму матеріальних цінностей, які отримані в наслідок списання (ліквідації).

Цільова спрямованість економічного аналізу ефективності використання основних засобів полягає у визначенні забезпеченості основними засобами за умови найбільш інтенсивного їх використання та пошуку резервів підвищення фондівдачі. Етапи аналізу використання основних засобів наведено на рис. 1.

Рис. 1. Етапи проведення аналітичного дослідження забезпеченості підприємства основними засобами та оцінки ефективності їх використання в господарській діяльності

Джерело: побудовано автором за інформацією [1; 2]

Аналіз досліджує господарські процеси через систему інформації, тому аналітичний процес складається з ряду послідовних, взаємозв'язаних дій її обробки, метою яких є пропозиції щодо управлінських рішень, які приймаються. Аналітична функція реалізується шляхом обробки інформації, яка надходить із інформаційної системи управління суб'єктом господарювання. Інформаційним забезпеченням є налагоджена система одержання, оцінки, зберігання та переробки облікових даних, тобто інформація виступає важливим етапом та необхідною умовою організації і проведення економічного аналізу. Це пояснюється тим, що від складу, змісту, якості вихідних даних залежить ефективність аналітичного дослідження, об'єктивність і дієвість його результатів. *Інформаційне забезпечення економічного аналізу* – це створення бази даних, комплексу інформаційних засобів, необхідних для дослідження господарської діяльності та вирішення завдань управління.

Основними аспектами формування блоку інформаційного забезпечення економічного аналізу є:

1) для того, щоб бути ефективним, інформаційне забезпечення повинно носити системний, а не випадковий або незв'язний характер;

2) формування блоку інформаційного забезпечення повинно включати в себе сукупність дій і процесів, таких, як збір, обробка та аналіз даних;

3) дані для оцінки можуть надходити із різних джерел, і перш за все від самого підприємства, постачальників, покупців, підприємств-конкурентів, аналітичних та інформаційних бюро.

Формування блоку інформаційного забезпечення в механізмі забезпечення результативної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання представляє собою складний та трудомісткий цілеспрямований процес підбору відповідних інформативних показників, що використовуються в аналізі, оперативному управлінні, постійно діючому контролю, з метою розробки та прийняття відповідних управлінських рішень.

До методичних прийомів узагальнення результатів аналізу основних засобів підприємства належать: прийоми систематизації отриманих результатів, їх групування, узагальнення; визначення втрачених можливостей, обчислення обсягу невикористаних резервів; визначення напрямів і розробка економічно обґрунтованих заходів щодо підвищення ефективності діяльності; прийняття управлінських рішень та контроль за їх використанням.

Література:

1. Економічний аналіз: навчальний посібник / за ред. Волкової Н.А. Одеса: ОНЕУ, 2015. 310 с.
2. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В. Економічний аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво «Астон», 2010. 624 с.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

СУРМА А. М.

студентка економічного факультету

Науковий керівник: КОСАТА І. А.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри статистики обліку та аудиту

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

В структурі оборотних активів одним із найбільш вагомих об'єктів виступають запаси. Вони мають велике значення для діяльності підприємства, зокрема операційної. Операційною є основна діяльність підприємства, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції, забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства.

Оскільки запаси відносяться до найбільш питомого об'єкту, який знаходиться у власності підприємства у складі оборотних активів, відповідно їх відображення в обліку, зокрема їх оцінка при

надходженні, вибутті та використанні для потреб виробництва є надзвичайно важливим питанням.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності регламентує П(С)БО 9 «Запаси». Методику бухгалтерського обліку запасів визначають Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів.

Відповідно до П(С)БО 9, запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1, с. 96].

При визнанні запасів як активу необхідно враховувати ті ж умови, які використовуються до визнання активів. Тобто, запаси можна визнавати активом у випадках, коли існує ймовірність того, що підприємство в майбутньому отримає економічні вигоди, які пов'язані з їх використанням чи реалізацією, та їх вартість має бути достовірно визначена .

Зважаючи на те, що різноманітність виробничих запасів обумовлена різноманітними особливостями діяльності підприємства, вона потребує широкого вибору оцінок [2, с. 690]. Оцінка – це перетворення об'єктів бухгалтерського обліку в вартісний вигляд в грошовій одиниці для відображення їх загальної вартості в цілому по підприємству.

Оцінка запасів в бухгалтерському обліку, виходячи з вимог П(С)БО 9 «Запаси», здійснюється на трьох етапах:

- первісна оцінка (при надходженні запасів);
- при вибутті запасів;
- на дату балансу.

При відпуску у виробництво сировини, матеріалів, інших запасів, при реалізації готової продукції і товарів покупцям або спожи-

вачам, при продажу зайвих, непотрібних запасів та іншому їх вибутті на підприємствах оцінка запасів здійснюється за одним з таких методів:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходжень запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Причому, для всіх видів запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання застосовують тільки один з наведених методів.

Першим методом оцінки виробничих запасів при їх використанні у виробництво, зазначеним у П(С)БО № 9 «Запаси», є метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів. Використання даного методу передбачає особливе маркування кожної одиниці матеріально- виробничих запасів. Даний метод доцільно використовувати на підприємствах: при невеликій номенклатурі запасів; у випадку виконання спецзаказів і проектів; у тих випадках, коли одиниця запасу має унікальну характеристику і використовується підприємством в особливому порядку (дорогоцінні метали, дорогоцінне каміння та ін.) або коли запаси не можуть звичайним чином замінювати один одного [3, с. 140].

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів [4, с. 141].

Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що одиниці запасів, які надійшли (придбані, вироблені) першими, відпускаються (продаються) також першими. Відповідно, одиниці, що залишаються на кінець звітного періоду, вважаються тими, що надійшли (були придбані або вироблені) останніми. Цей метод найчастіше застосовується у тих випадках, коли існує імовірність швидкого псування запасів, запасів, тобто фруктів, овочів та інших

продуктів харчування, час реалізації яких обмежений, тому запаси, що надійшли першими повинні реалізовуватися у першу чергу [4, с. 142].

Оцінка за нормативними затратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Метод нормативних затрат використовується на підприємствах промисловості зі складною технологією, а також у сезонних галузях матеріального виробництва. Запасами, для яких застосовується метод нормативних затрат, є незавершене виробництво та готова продукція.

На практиці такий метод застосовується рідко через складний механізм включення матеріальних витрат (запасів) до собівартості продукції: встановлення норм витрат запасів на кожен вид продукції; встановлення згідно з визначеними нормами витрат і цін запасів кошторисних ставок на одиницю продукції, які періодично переглядаються відповідно до змін норм витрат запасів або цін

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів [4, с. 142].

Найпоширенішими методами оцінки вибуття запасів є метод ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості та ФІФО. Розглянемо переваги та недоліки цих методів оцінки.

Перевагою методу ідентифікованої собівартості є те, що при застосуванні цього методу рух вартості запасів співпадає з фактичним рухом, тому вартість відпущених запасів та залишкову вартість їх залишку обліковують за фактичною собівартістю [1, с. 101].

Метод ідентифікованої собівартості має ряд недоліків. По-перше, можливість застосування цього методу обмежена по причині різноманітної номенклатури і великої кількості однакових запасів. Іншою небажаною рисою цього методу є можливість

маніпулювання сумою прибутку, роблячи суб'єктивний вибір, який запас використати в певний період часу [3, с. 141].

Перевагою методу середньозваженої собівартості є те, що він дає об'єктивну інформацію про рух запасів, що перешкоджає махінаціям з даними і не потребує детального обліку за кожною одиницею запасів, але коли запаси надходять на підприємство та витрачаються щоденно – це ускладнює визначення середньої ціни.

Недоліком цього методу є те, що відбувається усереднення вартості залишків і не приділяється увага останнім за часом надходженням запасам, внаслідок чого, за умов інфляції, підприємство оголошує більший прибуток за справедливий, та збільшує кількість сплачених податків, а собівартість готової продукції є не зовсім об'єктивною [4, с. 142].

Перевага методу ФІФО полягає в його простоті, систематичності та об'єктивності, завдяки використанню цього методу не допускається маніпулювання даними в сторону штучного завищення або заниження вартості запасів, тобто сприяє запобіганню можливості маніпулюванням прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно співпадає з поточною ринковою вартістю [4, с. 142].

Недоліком застосування методу ФІФО є те, що в період інфляції він забезпечує наявність невинувато завищеної суми прибутку [3, с. 141].

Отже, застосування на практиці кожного з цих методів оцінки запасів має певні переваги та недоліки. Кожне підприємство обирає метод списання залежно від своїх інтересів та цілей. Обраний метод оцінки вибуття запасів обов'язково повинен бути прописаний в Наказі «Про облікову політику підприємства».

Література:

1. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 422 с.
2. Куць Т.В., Басиста С.А. Методи оцінки виробничих запасів підприємства // *«Молодий вчений»*. 2017. С. 690-693.

3. Домбровська Н.Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні згідно національних стандартів // *Інноваційна економіка*. С. 137-142.
4. Очеретько Л.М., Пальцева М.В. Шляхи вдосконалення методів оцінки вибуття виробничих запасів // *Сталий розвиток економіки*. 2014. С. 141-147.

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ**

м. Дніпро
21 березня 2020 року

Ум. друк. арк. – 5,58.
Замовлення # 6403-20. Папір офсетний.
Віддруковано з готових діапозитивів.
Наклад – 100 прим.

Надруковано у малому видавничому центрі
Наукової економічної організації «Перспектива»
а/с 5738, 49107, м. Дніпро
www.perspektyva.dp.ua